

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ա. ՊՐԻԼ 16, 1904

ԹԻԻ 16

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Գ. ԿՐԻՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՍԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՍ

Կիրակնօրեայ Դպրոցի Համաժողով 273.—Մեր Մեծ Քահանայապետը 275.—Երկաթը Աստուծոյ Աւագին Մեզ 276.—Կերհարքի Մանրավեպը 277.—«Կը վստահիմ» 277.—Քաղաքներու Առողջապահութեան Խնդիրը 278.—Սահարայի Ծովու վերածումը 279.—Արուեստական Ժայռ 279.—Բարոտուրին 280.—Ջարմանալի Յիշողութիւններ 280.—Ո՛ւր ե Ո՛քիր երկիրը 280.—Ջարա 281.—Սամոնե 284.—Էտինգիքե 284.—Ագդ 284.—Քաղաքական Լուրեր 285.

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

[Խմբագրական]

Այս պահուս դէպ ի երուսաղէմ ճամբայ ելած են պատուիրակներն այն համաժողովին, որ կը կոչուի Կիրակնօրեայ Դպրոցի Համաժողով Աշխարհի Գումարումը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 18ին, 19ին եւ 20ին խոշոր երկու վրաններու տակ, որոնք քաղաքէն դուրս պիտի կանգնուին Գողգոթայի մօտ։ Մենք բարեբախտութիւնն ունեցանք հրաւիրմամբ մինչեւ Աթէնք երթալու ընդ առաջ Ամերիկեան պատուիրակներուն եւ անոնց հետ Կ. պոլիս գալու։ Պատուիրակները կը ճամբորդեն Գերմանական Կրօնը Բոնիֆոնի փառաւոր նաւով, որ մայրաքաղաքս եկող ամէնէն խոշոր նաւերուն կարգէն է եւ շատ անգամ 2,000 նաւորդ կ'ունենայ երրորդ կարգի ուղեւորներն ալ հաշուի առնելով Այժմու ուղեւորներուն թիւն է 810, որոնց մէջ շատ հովիւ կայ եւ գրեթէ ամէնքը ի մասնաւորի կը շահագրգռուին Կիրակնօրեայ զըպրոցի գործի։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն 43էն մէն մին եւ Քանադայի բոլոր նահանգները պատուիրակ ունին, 5 ալ Մեքսիկո ունի։ Բողոքաւորները եւ թերեւս աւելի յարանուանութիւններ պատուիրակ ունին։ Եւ հոգեւոր բարձր ու ազնիւ բաներ փնտռելու մէջ անոնց միաբանու-

թիւնն ու սրտազին գործակցութիւնը կը լուսաբանեն անիրաւութիւնը սա ամբաստանութեան թէ Բողոքականութիւնը զիրար ատող եւ իրարու թշնամի յարանուանութիւններէ կը բաղկանայ։ Բողոքական անուամբ քանի մը յարանուանութիւններ կան, որոնք իրենք զիրենք միայն կը համարին Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւող եւ հոգեւոր փրկութեան ժառանգ։ Սակայն չարժեք զանոնք նկատողութեան առնել թէ՛ անոր համար որ սակաւթիւ են եւ թէ՛ անոր համար որ իրենց դաւանանքը նեղ եւ սահմանափակ է։ Հիմա բոլոր ճշմարիտ Բողոքականներուն տենչն է կրօնական միութիւն առանց միաձեւութեան։ Միաձեւութիւնը կրնայ յետոյ գոյանալ, բայց նուազ կարեւոր է։ Մենք կրօնական այդպիսի միութիւն գտանք Կրօնը Բոնիֆոնի երջանիկ ուղեւորներուն մէջ։ Հոյակապ ճաշարանին մէջնոյն սեղաններուն առջեւ հաւաքուած կամ երկայն վերնայարկներուն վրայ թովէ թով բազմած գտանք այրեր ու կիներ, որոնք Աստուծոյ Խօսքին գիտութիւնը տարածելու եւ անոր ուսումը արծարծելու նոյն բարի նախանձով վառուած էին եւ հազիւ կը մտածէին իրարու հարցընել թէ Երիցական են թէ Մկրտական, եւն։

Կիրակնօրեայ դպրոցի այս համաժողովը իր չորրորդ գումարումը պիտի ունենայ այս անգամ։ Առաջին եւ երրորդ գումարումները տեղի ունեցան ի Լոնտոն, երկրորդը ի Սէյնթ Լուիս, Ամերիկա։ Երուսաղէմի մէջ գումարելու գաղափարը նախ յայտնուեցաւ յանձնաժողովի նստի մը մէջ ի Շիքակօ աւելի քան երկու տարի առաջ։ Մը. Ուարըն, որ գործի ճարպիկ մարդ մ'է, այդ գաղափարն առաւ եւ ահա արդիւնքը, որ մեծ մասամբ վերագրելի է անոր անխոնջ գործունէութեան, որով աշխատեցաւ իրագործել զայն։ Ուրիշ չոգենաւ մը պիտի գայ Անգղիայէ եւ պիտի բերէ Մեծ Բրիտանիոյ պատուիրակները։ Այս երկու խումբերը Երուսաղէմի մէջ պիտի միանան։

Կրօնը Բարձրագոյն Մարտ Ծին մեկնեցաւ Նիւ Եորքէ եւ հանդիպեցաւ նախ Փոռնշալ, որ Փորթուկալի վերաբերող Մատէյրա կղզեխմբին գլխաւոր քաղաքն է։ Թէպէտ Մատէյրայի բնակիչները կաթոլիկ են, թատրոնը չոգենաւին ուղեւորներուն արամադրութեան ներքեւ զրուեցաւ եւ հոն հրապարակային մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ։ Շոգենաւը քանի մը ժամ կեցաւ նաեւ Ճիպրալ-թար, Ալժէ (Ալժեքիա) եւ Մալթա, եւ զբօսաշրջիկները կրցան ցամաք ելլել, եւ պտոյտներ ընել ու շահեկան գլխաւոր վայրերը այցելել։ Աթէնքի առջեւ աւելի շատ կեցաւ, ուրբաթ առաւօտ կանուխ հասնելով եւ կիրակի կէսօրէն ետեւ մեկնելով։ Մենք քիչ մը աւելի կեցանք այդ քաղաքը, վասն զի զբօսաշրջիկներու ժամանումէն առաջ հասանք հոն։ Շահեկան միակ բանը, որ այդ քաղաքին մէջ այս համաժողովին առիթով եղաւ, զբօսաշրջիկներու համախմբումն էր որ կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ Արէսի բլրին (Արիսպադոս) վրայ։ Պաղ հով մը կը փչէր։ Բայց երբ բլրին հարաւային կողին վրայ խմբուեցանք, պատասպարուեցանք անոր դէմ, եւ ներշնչիչ պաշտօն մը տեղի ունեցաւ։ Հոգեւոր երգեցողութիւնը, որու մասնակցեցան հարիւրաւոր ձայներ, Գոր. Ժ. 22-31 համարներուն միաբանական ընթերցումը բոլոր եկեղեցականներուն կողմէ, վերացուցիչ աղօթքը եւ քարոզը ընդ միշտ պիտի յիշենք։ Քարոզիչն էր Քաշատայի Թորոնթօ քաղաքին քարոզիչներէն Վեր. Տր. Փոթս, բնաբանը՝ Գոր. Ժ. 18 համարը, մանաւանդ անոր սա վերջին հատուածը, «Յիսուսը ու անոր յարութիւնը կ'աւետարանէր անոնց»։ Վսեմ նիւթ էր եւ վսեմ կերպով ուսումնասիրուած։ Կիրակի կէսօրէն ետեւ չոգենաւը դէպ ի Կ. պոլիս մեկնեցաւ եւ երեկոյին, մայրաքաղաքէս մեզի ընկերացող ուրիշ երկու անձերու հետ, արտօնու-

թիւնն ունեցանք մեծ բաղմութեան մը խօսելու այս պետութեան աւետարանչական, կրթական եւ հրատարակչական գործին վրայ։ Դժբախտաբար չոգենաւին մէջ սրահ մը չկայ, ուր 350 կամ 450 հոգիէ աւելի անձեր կարենան հաւաքուիլ։ Ուստի անկարելի է որ զբօսաշրջիկներու խումբը ամբողջովին ներկայ գտնուի գումարուած շատ ժողովներէն ունէ մէկուն։ Ատենախօսութիւններ, կիրակնօրեայ դպրոցի ժողովներ, հոգեւոր պաշտօնի ժողովներ, երգեցողութեան ժողովներ եւ ուրիշ զանազան ժողովներ եղած էին եւ պիտի ըլլան դեռ ամբողջ ճամբորդութեան միջոցին։

Անոնց ի Կ. պոլիս երկօրեայ այցելութեան վրայ խօսած ենք արդէն թերթիս լուրերու բաժնին մէջ։ Շոգենաւը մայրաքաղաքէս մեկնելէ ետեւ պիտի հանդիպի Իզմիր, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա եւ Աղեքսանդրիա։

Զբօսաշրջիկներու այս մեծ խմբին երեւելի մէկ անդամէն քիչ մը տեղեկութիւն առինք Ամերիկայի կիրակնօրեայ դպրոցներու արդի գործին վրայ։ Սակայն դեռ այդ կէտին չանցած՝ լաւ է որ ակնարկ մը նետենք անցեալին վրայ։ Դարերով ընդհանուր ճիգ չկար Աստուածային ճշմարտութեան ուսումը տղայոց սիրելի ընծայեցնելու։ Կիրակնօրեայ առաջին դպրոցը 1784ին հիմնուեցաւ եւ նպատակն էր մարդասիրական մանաւանդ քան կրօնական։ Հիմնադիրն էր Րոպըրթ Րէյքս անուն տպագրիչ մը, որ Անգլիոյ Կլոսթըր քաղաքը կը բնակէր։ Եւ այս գործին ձեռնարկեց գլխաւորն համար բաղմութիւն տղայոց, որոնք այն քաղաքի ասեղի գործարաններուն մէջ կ'աշխատէին։ Տղաքը տգէտ կը մեծնային եւ իրենց կիրակիները, որ այն ժամանակ արձակուրդի օրեր էին միայն, անշահ ու վնասակար կերպով կ'անցընէին։ Մը. Րէյքս գաղափարն յղացաւ զանոնք կիրակի օրեր հաւաքելու եւ իրենց կարգաւ սորվեցնելու։ Ուրիշներ ալ նոյն գործին ձեռնարկեցին եւ քանի մը տարիէն Անգլիոյ մէջ երեւցան նմանօրինակ շատ դպրոցներ, ուր կիրակի օրեր տղայոց դաս կը տրուէր յատկապէս վարձուած ուսուցիչներու ձեռամբ, եւ բիւրաւորներու հասաւ թիւն այնպիսի տղայոց, որոնք կիրակնօրեայ դպրոցներու մէջ աւանդուած այս կրթութենէն զատ կրթութիւն չէին առած։

Կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ երբ կրթականին կցուեցաւ կրօնական նպատակը եւ երբ դասաւանդութիւնը ձրի յանձն առին Գրիստոնեայ բարի այրեր ու կիներ, որոնք այս գործին առաջնորդուեցան իրենց սիրով առ մանկութիւն եւ առ

վարդապետն : Աստուածաշնչի ընկերութիւններու կազմութիւնն ալ, որով տալագորուած Սուրբ Գիրքը ամէնուն դիւրամատչելի ընծայուեցաւ, ուրիշ կարեւոր քալ մը եղաւ, եւ յետոյ բազմաթիւ թերթեր եւ գիրքեր հրատարակուեցան տղայոց համար : Ամերիկայի գրեթէ բոլոր կիրակնօրեայ դպրոցներուն մէջ գրապետ մը կը գտնուի բաց ի վերատեսուչէն եւ ուսուցիչէն : Տղաք արտօնուած են ամէն շաբթու մէյմէկ գիրք տուն տանիլ : Այդ գիրքերը կը նշանակուին յատուկ տոմարի մը մէջ, եւ երբ վերադարձուին, ուրիշ գիրքեր կրնան առնուիլ գրատունէն :

Իմ տեղեկատուս Ամերիկայի կիրակնօրեայ դպրոցներու արդի կազմակերպութեան վրայ հետեւեալ իրողութիւնները հազորդեց .

Կիրակնօրեայ դպրոցներ կազմակերպուած են ամէն նահանգի մէջ եւ ամէն յարանուանութիւններու միաբանութեամբ : Ամէն նահանգ կիրակնօրեայ դպրոցի յանձնաժողով ունի : Գաւառային եւ տեղային կազմակերպութիւններ ալ կան, եւ անցեալ տարի 17,000էն աւելի համաժողովներ գումարեցան մեծ ու վոքըր կազմակերպութիւնները ներկայացնող : Երեք տարին անգամ մը կը գումարի ընդհանուր յանձնաժողովը, որ կը ներկայացնէ բոլոր Հիւսիսային Ամերիկան Քանադայով հանդերձ : Կ'ընտրէ երկու յանձնաժողով : Մին է գործադիր յանձնաժողով, ուր կը գտնուի օժանդակ կազմակերպութիւններէն մէյմէկ անհատ : Եւ պաշտօնն է ամէն կերպով զարկ տալ եւ օգնել կիրակնօրեայ դպրոցի գործին : Միւսն է դասի յանձնաժողով, որ 15 անդամէ կը բաղկանայ, իւրաքանչիւրը տարբեր յարանուանութենէ : Վեց տարուոյ համար կ'ընտրուի եւ պարտաւոր է դասընթացը մը պատրաստել նոյնչափ ժամանակի համար : Յանձնաժողովը կ'ընտրէ ուսումնասիրելի մասերը եւ ոսկեղէն համարները : Սակայն կը թողու որ ամէն յարանուանութիւն ինք պատրաստէ անոր մեկնութիւնը, եթէ կ'ուզէ : Խորհուրդ մը կայ, որ յուսալի է թէ օր մը պիտի գործադրուի : Այն է՝ պատուիրակ մը անուանել, որու պաշտօնն ըլլայ բոլոր միսիոնարական կայաններն այցելել, իմանալ թէ ինչ կը կատարուի Սբ. Գրոց ուսուցման համար եւ օգնել : Խնդիր մը որու այժմ մեծ ուշադրութիւն կ'ընծայուի՝ կիրակնօրեայ դպրոցի ուսուցիչներու հրահանգումն է : Այս կը կատարուի թղթակցութեամբ եւ այցելութեամբ : Քննութիւններ կ'ըլլան եւ վկայականներ կը տրուին, եւ անցեալ տարի կարգ մը նահանգներու մէջ մինչեւ 500 վկայականներ տրուե-

ցան ձեռնհաս յանձնաժողովէն : Այս մարդուած ուսուցիչները շահ մը չեն ակնկալել : Լոկ կ'ուզեն աւելի պատրաստուիլ Գրիստոսի ծառայելու համար : Սակայն իբր 100 քարտուղար եւն, կան, որոնք իրենց ամբողջ ժամանակը կիրակնօրեայ դպրոցի կուտան եւ թոշակ կ'ընդունին : Ամերիկայի մէջ կիրակնօրեայ դպրոցի ուսուցիչներու թիւն է 1,500,000, այսինքն հանրային դպրոցներու ուսուցիչներու թիւին քառապատիկը : Բազմաթիւ աշակերտներով ամառնային դպրոցներ կան կիրակնօրեայ դպրոցի դրութիւններ ուսումնասիրելու համար : Կայ նաեւ առտնին ճիւղ մը, որու նպատակն է ծերունիները, անկարները եւ կիրակնօրեայ դպրոցի սահմաններէ հեռու ապրողները քաջաբերել Սբ. Գիրքն ուսումնասիրել : Եւ վերջապէս կայ քորորանի ճիւղ մը : Այսինքն երախտներ իրենց ծննդեան օրէն կ'արձանագրուին, անոնց մայրերուն այցելութիւն կը տրուի, եւ ծննդեան տարեդարձի քարտեր կը ղրկուին, որպէս զի մանուկները այս սիրալիր յարաբերութիւններուն միջոցով առաջնորդուին կիրակնօրեայ դպրոց մտնել բաւական մեծնալուն պէս :

ՄԵՐ ՄԵՍ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Բ

Մէյ մ'ալ մարդուս Աստուծոյ կողմը նայինք : Մարդ իր մարմնին կողմանէ սահմանեալ է : Մարմինը թէ՛ հոս թէ՛ ուրիշ տեղ չկրնար ըլլալ միեւնոյն ժամանակ : Այս մարմինը անհուն չկրնար ըլլալ : Մարդ միտք ունի : Մտքով շատ բաներ կը հասկնայ, եւ պիտի հասկնայ անթիւ բաներ ալ : Բայց այս սահմանեալ միտքով չենք կրնար պարփակել յաւիտենականը, անսկիզբն ու անվախճանը : Մարդ երեւակայութեան եւ մտածութեան նման զարմանալի մտային զօրութիւններով օժտուած է : Իր երեւակայութեամբ կը սղաթի աշխարհները եւ շատ բաներ կը ստեղծէ, մտածութեամբ զարմանալի գիւտեր կ'ընէ եւ իր գիտութեան չըջանալը կ'ընդարձակէ : Բայց երեւակայութեամբ մարդ չկրնար ըմբռնել, պարփակել յաւիտենականը, անսկիզբն ու անվախճանը, եւ մտածութեամբ կարող չէ ինքնագոյ իսկին հասնիլ : Մարդ ունի կարողութիւն բարին եւ չարը զանազանելու եւ անոնցմէ մին ընտրելու : Եւ կատարելապէս ազատ է այս իր գործին, այսինքն ընտրութեան գործին, մէջ : Այս մասին Աստուած անգամ չընդադատեր մարդուն կամքը : Մարդ ուրիշ ամէն բանի մէջ հարկաւոր օրէնքներու կը հպատա-

կի, բայց բարոյական կեանքի մէջ բոլոր իր ընտրութիւններուն համար ինք միայն պատասխանատու է։ Եւ եթէ մարդ բարին ընտրէ եւ կամովին բարի ըլլայ, այս վիճակը, այսինքն սրբութիւնը, յաւիտենական արժէք ունի։ Մարդուս իմաստութիւնը սահմանաւ է, իսկ Աստուծոյ իմաստութիւնը անսահման։ Մարդուս երեւակայութիւնը տկար է, բայց Աստուծոյնը անվախճան։ Մարդուս գործերը պայմանեալ, կախեալ են, բայց Աստուծոյնները բացարձակ։ Բայց ինչպէս որ Աստուծոյ սրբութիւնը ինքնին յաւիտենական արժէք ունի, մարդուն սրբութիւնն ալ ինքնին յաւիտենական արժէք ունի։ Եւ ուստի թէպէտ մարդ չկրնար Աստուծոյ պէս ամենագէտ, ամենակարող եւ ինքնագոյ ըլլալ, կրնայ սակայն Աստուծոյ պէս սուրբ ըլլալ եւ պարտի ըլլալ։ Վասն զի մարդ Աստուծոյ սրբութեան կեանքը ապրելու բաւական գոյակ մըն է։

Եւ ահա մարդեղութեան դադարիքը այս կերպով կը լուսաբանուի։ Այսինքն Սէրն Աստուած կը միանայ սրբացած մարդութեան հետ։ Եւ ստուգիւ Աւետարանը կը յայտարարէ թէ մեր Տէրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքը այս միութիւնը կը ներկայացնէ։ Կող. Ա. 13 համարին մէջ «իբրեւ յիշուի Որդւոյն» ասացուածին Յունարէնը «Աստուծոյ սիրոյն Որդին» կը նշանակէ։ Արդ, Քրիստոս Աստուածամարդ ըլլալով մեր մեծ քահանայապետն եղած է եւ այսպէս կարելի ըրած է Աստուծոյ հետ մեր հաղորդակցութիւնը։ Մարդս կրնայ հաղորդ ըլլալ Աստուծոյ կեանքին։ «Այո», կ'ըսէ Քրիստոս։ Մարդ սուրբ ըլլալով Աստուածային կ'ըլլայ։ Մարդ կրնայ հաղորդ ըլլալ Աստուծոյ սրբութեան կատարելութեանը։ «Կատարեալ եղէք, ինչպէս ձեր երկնաւոր Հայրն ալ կատարեալ է»։ Աստուած կրնայ մարդուն մակարդակին իջնել։ «Այո» կը պատասխանէ Քրիստոս։ «Սէր եղող Աստուածը այդ սիրով կ'իջնէ կը խոնարհի եւ ինքզինք կը յարմարցնէ մարդուն վիճակին»։ Այս պատասխանները երկուքն ալ ուղղակի անոր անձէն անուած պատասխաններ են։ Քրիստոսի մէջ Աստուած իբրեւ սէր եւ մարդկութիւնը իբրեւ սրբութիւն գոյ եւ միացեալ է։

«Աստուած սէր»։ Աստուծոյ նկատմամբ ինչ զարմանալի գաղափար։ Սէր, բոլոր բարոյական ստորոգելիքներուն աղբիւրը եւ հիմը։ Իմացականութեան, զգացողութեան եւ կամքին միացումը, անձնականութեան պայմանը եւ կեանքը, ստեղծագործութեան զրդիչը եւ փրկագործութեան պատճառը, ի մի բան, Աստուածութեան էութիւնը

նը եւ զինչութիւնը։ «Մարդկային սրբութիւն»։ Մարդուս համար ինչ նշանակալից գաղափար։ Ոչ թէ բնական, այլ՝ ստացական, ոչ թէ հանրական, այլ՝ անհատական, ոչ թէ բնադատական, այլ՝ ազատական, յօժարական։ Համայն բարոյական յատկութիւններուն վառարանին սպիտակափառ շողշողուն կէտը, մարդուս էութիւնը եւ զինչութիւնը։ Եւ ահա մեր մեծ Քահանայապետը այս երկու էութիւններուն միացուցիչ անձն է, այսինքն Տէր Յիսուս Քրիստոս։ Ինչպէս կ'ըսուի Երբայեցւոց թուղթին մէջ, անիկա է հրեշտակներէն բարձր եղող Որդին Աստուծոյ, եւ անոնցմէ քիչ մը վար եղող Որդին մարդոյ։ Արդարեւ մեր մեծ Քահանայապետն ըլլալու ինչ յարմար էակ։ Անիկա է Աստուծոյ առ մեզ էջքը։ Ուստի համարձակութեամբ կը մերձենանք Աստուծոյ։ Անիկա մարդուն բարձրացումն է։ Ուստի կը յուսանք թէ մեզի նման մարդիկ պիտի բարձրանան։ Անոր մէկ ձեռքը զԱստուած բռնած է երկինքի մէջ, միւս ձեռքը զմարդ բռնած է երկրի վրայ։ Եւ այս երկուքը դէպ իր սիրտը քաշելով, հոն միացուցած է զանոնք։ Ո՛չ ապաքէն երբեք մեր զաւակները իրենց տկար ձեռքերը մեր զօրաւոր ձեռքերուն մէջ զննելով եւ մեր մարմինն վրայէն քաշելով վեր մինչեւ մեր ուսերը կ'ելլեն։ Ահա այսպէս է նաեւ Յիսուս Քրիստոս։ Անոր հզօր բազուկը մեզ կը բռնէ, եւ մենք իր զօրութիւնով իր վրայէն վեր, առ Աստուած, կը բարձրանանք։ Ահա մեր մեծ Քահանայապետը։

ՀՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԵՐԿԱԹՐԱՆԱՅԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՒԱԶԻՆ ՄԷՋ

Եթէ մէկը մեզի պնակ մը աւազ տայ եւ ըսէ թէ երկաթի մասնիկներ կը պարունակէ, կարելի է որ աչքերովս նայիմ աւազին եւ բիրտ մատներովս փնտռեմ անոր մէջ ու չկրնամ գտնել։ Սակայն եթէ մագնիս մը պտըտցնեմ աւազին մէջ, ինչպէս իրեն կը քաշէ ամէնէն անտեսանելի մասնիկները՝ ձգողութեան զօրութեամբ։ Սպասեմ սիրտն ալ, աւազին մէջ շարժող մատիս նման, չգտնեմ ողորմութիւն։ Սակայն թող երախտագէտ սիրտս ինկատ առնէ օրուան ժամերը, եւ ահա երկաթը գտնող մագնիսին նման կը գտնէ անոնց ամէն մէկուն մէջ երկնային բարիքներ, միայն թէ Աստուծոյ աւազին երկաթը ոսկի է։

ԿԵՐՀԱՐԹԻ ՄԱՆՐԱՎԷՊԸ

1659ին Պրանտէնպուրկի մեծ դուքսը ըսաւ թէ կ'ուզէ իր ամպլոններու նուագը հիմնովին փոխել, յարդարել: Ասով ուզեց ըսել թէ ամպլոններէն պիտի արտաքսէ ամէն այնպիսիներ որոնք Աւետարանը կը քարոզեն, և քարոզիչներուն այնուհետեւ խօսիլ պիտի տայ աշխարհի փափաքներուն ու ճաշակներուն համաձայն:

Արտաքսուածներուն մէջ կը գտնուէր Կերհարթ անունով մարդ մը: Սա պատասխանեց. «Ոչ, ես չեմ կրնար քարոզել ինչ որ Աստուծոյ խօսքին մէջ չկայ: Անոր խօսքը և միայն անոր խօսքը պիտի քարոզեմ» Սնմիշապէս իր քաղաքէն և երկրէն ելլելու հրաման ընդունեցաւ և իր կնոջ ու զաւակներուն հետ ճամբայ ելաւ:

Աւաջին գիշերը փոքրիկ պանդոկի մը մէջ անցուցին: Ամէնքն ալ յողնած էին և տղաքը կուլային: Կերհարթ չկրնալով քնանալ մօտակայ անտառը գնաց և աղօթեց: «Տէրօջը յանձնէ քու ճամբադ, ու անոր յուսա, և անիկա պիտի կատարէ», խօսքերը հնչեցին անոր ականջին: Այնչափ կրկնուեցաւ այս որ երգ մը յօրինեց անոր վրայ և տուն գնաց միսթարուած:

«Կնիկ», ըսաւ, «Աստուած ինծի միսթարութեան պատգամ մը տուաւ այս գիշեր: Մտիկ ըրէ» Ապա արտասանեց Սուրբ Գրոց համարը և կրկնեց երգը զոր յօրինած էր: Պառկիլ գացին վստահ թէ Աստուած պիտի չլսողու զիրենք: Հազիւ առանձնացած էին և ահա պանդոկին դուռը այնպէս զարնուեցաւ որ ամէնքը արթնցան:

«Հոս է Պատ. Կերհարթ» «Այո», պատասխանեց պանդոկապետը՝ պատուհանէն կախուելով և քննելով ձիաւորը, որ այսքան ուշ ժամանած էր: «Մէրէզպուրկի Քրիսթիան դուքսէն լուր կը բերեմ, և անմիջապէս կ'ուղեմ զինք տեսնել» Պատգամաբերը ցելսով թաթախուած էր, շատ ածապարանքով եկած էր: Կերհարթ փութով վար իջաւ,

մտածելով թէ արդեօք ինչ կ'ուզէ իրմէ Քրիսթիան դուքսը: Պատգամաբերը կնքուած ծրար մը յանձնեց: Պատ. Կերհարթ բանալով կարգաց:

«Ինծի եկուր, և ես քեզի եկեղեցի, ժողովուրդ, տուն, ապրուստ և արտօնութիւն պիտի տամ Աւետարանը քարոզելու քու սրտիդ ուղածին պէս»

«ԿԸ ՎՍՏԱՀԻՄ»

Ոչինչ հաւանօրէն աւելի յոյս եւ խրախօյս կը ներշնչէ յուսահատեալին քան սա մտածութիւնը թէ կան մարդիկ որ տակաւին կը վստահին իրեն:

Կեանքը չարագործութիւնով անցընող երիտասարդ մը ձերբակալուեցաւ գողութեան յանցանքով եւ բանտ դրուեցաւ: Երկու տարի յետոյ ելաւ անկէ բայց աւելի խստացած, եւ պատճառէր ամօթոյ, անվստահութեան եւ կասկածի: Իր ծննդեան քաղաքը եկաւ: Ամէն մարդ երես դարձուց անկէ, բաց ի աղքատիկ պառաւ կնոջմէ մը որ զանիկա ճանչցած էր անոր մանկութենէն հետէ: Վերադարձին օրը պառաւը անոր պատահեցաւ ցերեկը իր տնակին մօտերը: «Բարի եկիր, Հարի, ուրախ եմ քեզ տեսնելուս համար: Չէի գիտեր որ եկած ես» «Այո, եկայ» ըսաւ երիտասարդը խոփող դէմքով: «Ո՛ւր կը կենաս» «Փողոցը» «Ո՛հ, փողոցը կենալու տեղ է որ: Եկուր ինծի հետ, եւ իրիկուան ճաշը մէկտեղ ընենք: Համադամ ու տեղիքներ չունիմ, բայց ունեցածիս քեզ մասնակից կ'ընեմ ուրախութեամբ» «Չէ՞ք վախնար թէ ձեզ կը կողոպտեմ կամ կը սպաննեմ» «Ոչ, Հարի, քեզմէ չեմ վախնար ինչպէս չէի վախնար երբ մանկութեան հագուստովդ կը նստէիր ծռնկիս վրայ: Ինծի հետ եկուր» Երեկոյեան ճաշէն ետքը պառաւը ըսաւ, «Հիմա, Հարի, պէտք է որ գիշերս հոս մնաս, եւ քնանաս այն փոքրիկ սենեակին մէջ ուր իմ տղաս քնացաւ մեռնելէն առաջ» Առաւօտուն ըսաւ պառաւը. «Աւելի աղէկ է որ հոս կենաս մինչեւ որ գործ մը գտնես» «Կը կարծէ՞ք թէ մէկը ինծի գործ պիտի յանձնէ» «Ոչ, չեմ կարծեր, ես ատոր վրայ մտածեցի երբ դուն կը քնանայիր, եւ պիտի ըսեմ քեզի թէ ինչ ընելու ես» Պառաւը իր գլորցին քով գնաց եւ անկէ դուրս հանեց մետաքս թաշկինակ մը, որ թղթադրամներու ծրար մը կը պարունակէր: «Հարի» ըսաւ, «ահա հոս յիսուն տոլար կայ, զոր խնայած եւ հաւաքած եմ քչիկ քչիկ: Ասոնք խնայեցի որպէս զի գործածեմ իմ վերջին հիւանդութեանս միջոցին: Հիմա կ'ու-

զեմ որ առնես այս ստակը, երթաս այնպիսի տեղ մը ուր քեզ ճանչցող չգտնուիր, եւ կեանքդ նորէն սկսիս կրնամ վստահիլ քեզի թէ պիտի վճարես ինծի նորէն եթէ կարենաս : Եթէ չկարենաս, հոգ չէ, ես չեմ վախնար քեզի վստահելէ : Պառաւր չկրցաւ շարունակել իր խօսքը, վասն զի Հարի ծունկի վրայ եկած եւ երեսը անոր գիրկը դրած կուլար լացով մը, որով լացած չէր իր մանկութենէն ի վեր : «Նորէն ըսէ՛» «Ի՞նչ ըսեմ» «Ըսէ՛ թէ չէք վախնար ինծի վստահելէ» «Վայ, չեմ վախնար» «Ուրեմն կ'առնեմ ստակը, ինչպէս կ'ըսէք — թէպէտ մինչեւ հիմա չար եղած եմ — հաստատելու համար թէ ես վստահութեանդ արժանի եմ» :

Պառաւր ինքնուրուի լինելը պատճառ եղաւ երիտասարդին բարոյական փրկութեանը : Հարիւրաւոր մղոն հեռու բնակեցաւ իր հին բնավայրէն, եւ կեանքը ի նորոյ սկսաւ յոյսով եւ խրախոյսով, վասն զի իրեն վստահող մէկը գտնուեցաւ : Քանի մը ամսէն պառաւր ստակը վերադարձուեցաւ բաղադրեալ տոկոսէ աւելի գումարով մէկտեղ : Երիտասարդը ծերունի կնոջ ստակին հետ անոր ուղղած նամակին մէջ սապէս գրեց. «Ես իմ հոգիս փրկութիւնը կը պարտիմ ձեր խօսած երեք բառերուն 'Ես կը վստահիմ քեզի', երբ բոլոր աշխարհ ինծի դէմ էր : Ասոնք առաջնորդեցին զիս հաւատալու եւ վստահելու Աստուծոյ, որու ծառայել հիմա կը ջանամ» :

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ
(Սոյէթէֆէ + Աւերէւն)

Ա.

Մեծ քաղաքի մը առողջական վիճակը կարելի է խնդիր է բոլոր անոնց համար որոնք անոր սահմաններուն մէջ կը բնակին, եւ քաղաքներու մահերուն համեմատական թիւը կը ճանչցուի իրեն քաղաքին առեւտրական յաջողութեան հետ կապակցութիւն ունեցող իրողութիւն մը : Բնութիւնը առատաձեռնօրէն օժտած է ինչ ինչ քաղաքներ անոնց բնակիչներուն քաջառողջութեան նպաստաւոր պայմաններով : Բայց բնակիչներուն արագ աճման հետ առողջապահական մեթոտով զոյգ ընթանալու մասին շարունակական զանցառութիւնը ոչ սակաւ այսպիսի քաղաքներ բոյն ըրած է տենդի եւ տարափոխիկ ախտերու : Անհրաժեշտապէս լուծման պէտք ունեցող բաղադրի խնդիրներէն քիչեր կը պահանջեն աւելի ճիշդ ուսումնասիրութիւն եւ հետազոտութիւն քան զայն որ կը վերաբերի բաղամարդ մեծ քաղաքներու խնդրեալ բնակութիւններու եւ գործատեղիներու եւ բազ-

մաթիւ հանրային սրահներու առողջապահութեան, լոնտոն, Փարիզ, Պոմպայ, Պերլին եւ Հոմ անցեալին մէջ ունեցած են իրենց պատուհասները : ապացոյց՝ թէ ինչ անոնքի տուգանքի կ'ենթարկուին տգիտութիւնը եւ զանցառութիւնը : Արդի առողջապահական պայմանները անցեալ դարու վերջին քառորդին միջոցին զարգացած են աշխարհի բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, եւ մենք առաջուան ոեւէ ժամանակէ աւելի քիչ ենթակայ կը գտնուինք ծաւալուն համաճարակներու վտանգին : Բայց փնտռելու բանը այն է որ ամէն բարեկարգ քաղաքի մահերու թիւը ըստ կարի փոքր ըլլայ : Տարափոխիկ եւ համաճարակ ախտեր կրնան միշտ մեր մէջ գտնուիլ : Բայց մեկուսացնելու եւ զանոնք իրենց բոյնին մէջ ջնջելու փութալան գործը արագ կը կապտէ զանոնք իրենց տալու սարսափին մեծ մասէն : Նոր թուական մը կը սկսի հիմա բոլոր այսօրինակ ախտերու տարածման նկատմամբ : Բժշկականութիւնը արդէն վերցուցած է պալարաւոր ժանտախտին արհաւիրքին մեծագոյն մասը : Նիւ Եօրքի նաւահանգստին մէջ շոգեհաւի մը երեւումը, որուն մէջ ժանտախտի դէպքեր պատահած ըլլան, թեթեւ երկիւղ մը միայն կ'ազդէ անոր երեք միլիոն բնակիչներուն, եւ սակայն կէս դարէ քիչ աւելի առաջ սոսկալի ախտը այնպէս ոտք կը դնէր քաղաքին մէջ որ կրնար տեսնուիլ խոտի բուսնիլը ստորին Պրոտոէյի վրայ, քաղաքին ամէնէն գործունեայ մասին մէջ : Դեղին տենդը ընկճուած է : Հալանա ազատուած է շատ մահեր ունենալու վտանգէն : Ծաղկախտը գրեթէ սանձի ներքեւ առնուած է, այնպէս որ կանոնաւորեալ քաղաքի մը մէջ անոր համաճարակ մը ըլլալը նախատինք է անոր առողջապահական վարչութեան : Մենք այնչափ սովորեցանք սոյն բուռն ախտերուն համար ձեռնարկուած տնօրինութիւններուն եւ մեկուսացումներուն որ քիչեր անոնց ուշադրութիւն կ'ընեն : Բայց անոնցմէ զերծանումը կը գնուի մեր հանրային առողջութեան հոգն ստանձնողներուն յաւիտեական հսկողութեամբ եւ մշտնջենաւոր աշխատութեամբ : Քաղաքի առողջապահական վարչութեան այժմու աշխատութիւնները մասնաւոր շահեկանութիւն ունին : Անհմուտներու համար աւելի կնճոտ է ախտերու հետ գործ ունենալը քան ոճիրներու հետ : Համաճարակներու երեսէն մեր անհատական վտանգը սպանութիւններու, աւաղակութիւններու, արկածներու եւ հրդեհներու վտանգէն տասնապատիկ մեծ է : Բայց ընդհանրապէս ոստիկանութեան եւ հրշիջոյցներու

վարչութիւնները սքանչացում կ'ազդեն, մինչ անելի յաճախ առողջապահական վարչութիւնը՝ բարկութիւն եւ ընդդիմութիւն :

Նիւ Եորք քաղաքի Առողջապահական վարչութիւնը գործ ունի իբր 3,500,000 բազմամարդութեան մը հետ, որ կը ծառայի ահապին տարածութեան մը վրայ եւ որ կը բնակի երեւակայելի ամէն ձեւ բնակարաններու մէջ : Բնակչութիւնը ամէնէն տարածուն է ալյսթոնի մէջ, եւ կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր ազգայնութիւն : Կրօն եւ հաւատք : Այսօրինակ բազմազան բնակչութեան մը հետ վարուելու խնդիրը, այնպէս որ առողջապահական եւ սովորական նախազգուշութիւնները ապահովուին, կնճոտ է եւ դժուար : Փոխանակ գործակցութեան՝ յաճախ անելի տեսնուած է դառն հակառակութիւն : Ծաղկախտի դէմ պայքարը, զոր մղեց արդի Առողջապահական վարչութիւնը անցեալ երկու տարիներուն մէջ, ընդդիմութեան բախեցաւ տգէտներուն եւ սնապաշտներուն կողմէն, նաեւ անելի մտայններու ամբոխէ մը որոնք պատուաստի հակառակ էին սկզբամբ : Տեսուչները հրապարակաւ կը նախատուէին եւ ընդդիմութեան կը բախէին : Միայն ուսիկանութեան օժանդակութիւնով էր որ պայքարը յաջող վախճան ունեցաւ ի նպաստ պատուաստին : Երբ սարսափը իր ծայրագոյն աստիճանին բարձրացաւ, հակառակութիւնը նուազեցաւ եւ պայքարին արդիւնքը արժեք բոլոր ջանքերը եւ ծախքերը : Այնուհետեւ դուն ուրեք կը պատահէր խոնուած չէնքերուն մէջ ծաղկախտի դէպք մը որ պատշաճապէս չծանուցուէր, եւ շատ անգամ ժողովուրդը պատուաստի համար գունդագունդ կը դիմէր Առողջապահական վարչութիւններուն : Այսպէս պիտի նուազի Նիւ Եորք քաղաքին մէջ ծաղկախտի համաճարակին սարսափը յաջորդ քսան տարիներուն մէջ : Խոնուած չէնքերու բնակիչները, փոխանակ տեսուչներուն հակառակելու եւ անոնցմէ վախնալու, այսօր ընդհանրապէս սիրով կ'ընդունին զանոնք երբ ասոնք փետուրով եւ ծաղկախտի ժահրով կու գան զանոնք ազատելու համար ախտին վարակումէն :

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ԾՈՎՈՒ ՎԵՐԱԾՈՒՄԸ

Սահարա Անապատը ծովու վերածելու գաղափարը նորէն կ'արծարծեն Գաղղիացի ճարտարագէտներ, որոնք կը յայտարարեն թէ կատարելապէս իրագործելի է անիկա : Այս պիտի բանայ Ափրիկէի ներսի կողմերը վաճառականութեան եւ Միջերկրականի կղզիներուն երեք պատիկ ընդարձակութեամբ :

պտղաբեր կղզիներ պիտի ձեւացնէ : Յիշեալ ճարտարագէտները կ'ըսեն թէ անապատին մէկ մեծ մասը Ատլանտեանի մակերեսէն վար կ'իյնայ, եւ թէ ջրանց մը բանալով, ուր Ովկիանոսի ջուրերը վազեն, մեծ փոփոխութիւնը դիւրաւ պիտի հետեւի եւ այնքան ծախքով՝ որ փոքր պիտի ըլլայ բաղդատմամբ քաղուելու օգուտին : Եթէ ամբողջ անապատը Ատլանտեանի մակերեսէն ցած է, ջուրին ողողումէն ծով մը պիտի ձեւանայ : Բայց որովհետեւ Սահարա կը բաղկանայ բարձրադիր դաշտերէ, լեռնագոտիներէ եւ ձորերէ, միայն անոր մէկ մասը պիտի ծածկուի ջրով, երբ Ովկիանոսի ալիքները հոն խուժեն, եւ այսպէս ձեւացած նոր ծովը անկանոն ջուր մը պիտի ըլլայ, հաւանօրէն իբր Միջերկրականի տարածութեամբ : Վաճառաչան մեծ քաղաքներ պիտի կանգնուին շուտով անոր եզերքները, եւ քաղաքակրթութիւնը իսկոյն մուտ պիտի գտնէ Ափրիկէի սիրտը : Սահարայի ծովը թերեւս երեք իրականութիւն չունենայ : Բայց ինչեւիցէ՝ անիկա հսկայ եւ հաճելի երազ մըն է :

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԺԱՅՈՒ

Հնարուած է արուեստական նոր ժայռ, որուն պատրաստութեան համար բոլոր պէտքն է մաքուր աւաղ եւ չմարուած կիր փխրուն վիճակի մէջ : Ասոնք մեքենայի միջոցաւ իրար կը խառնուին պատշաճ համեմատութիւններով եւ պտուտակի միջոցաւ ուժգին կը մղուին շատ զօրաւոր պողպատեայ գլանէ ձեւացած կաղապարի մէջ : Կաղապարը լեցուելէն ետքը կը դրուի անտուկի մը մէջ եւ անոր պարունակած օդը կը հանուի օդահան գործիքով : Այն ատեն տաք ջուր կը մտցուի մէջը : Ջուրը կը խուժէ ամէն մէկ ամենամանր ծակի մէջ եւ կիրը մարելու վիճակի կը դնէ : Կիրը կ'ուռնայ, եւ ուստի մեծ ճնշում տեղի կ'ունենայ կաղապարին մէջ, եւ միեւնոյն ատեն սաստիկ տաքութիւն կ'արտադրուի : Այս տաքութեան եւ ճնշման ներքեւ աւաղն ու կիրը միանալով ժայռի կերպարան կ'առնեն, որ ամենակարծր կրանիթի առ հարիւր 60 ամրութիւնը կ'ունենայ : Ուր ժամ յետոյ գործածուելու պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուի : Այս արուեստական ժայռը նոյն բաղադրութիւնը ունի զոր ունէր հին Հռոմէական շաղախը (չիմէնթո), շինուածանիւթերուն ամէնէն տոկունը : Հռոմէական սոյն շաղախը շինելու զաղանքը կորսուած է դարերէ հետէ :

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 8½ին (Ը. Թ.) ի Րէսթ, Գումագափու :

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆ

Մր. Ճոնաթան Հըջինսըն, ի նպաստ այն ենթադրութեան թէ ձուկ շատ ուտելը բորոտութեան պատճառ է, յաճախ յառաջ կը բերէ իրողութիւններ որոնցմէ կը տեսնուի թէ Կաթոլիկ եկեղեցւոյ պահոց օրերը աշխարհի շատ կողմերուն մէջ յիշեալ հիւանդութիւնը կը ճարակի: Մօտերս Թայլի ուղղած նամակով մը կ'ըսէ թէ Խաւոր կը տիրէ Քոլըմպիոյ մէջ: Հոս հաստատուած են Սպանիական կանխագոյն գաղութները եւ, աւանդութեան նայելով, յետոյ Ամերիկեան ցամաքին վրայ պատահած է բորոտութիւնը առաջին անգամ: Յիշեալ Խաւոր հիմա սոսկալի կերպով կը տիրէ հոն, Հնդկաստանի մէջ տիրածէն յոյժ շատ աւելի, թէեւ Հնդկաստան կոչուած է ճորտոտներու երկիր: Քոլըմպիոյ մէջ, ուր ձուկի սպառումը մեծ է կրօնական նկատումներով, եօթնասուն բորոտ կը գտնուի 10,000 բնակիչներու մէջ, ի Հնդկաստան ուր բնակիչներէն մեծ մաս մը ձուկ ուտելու դէմ նախապաշարում ունին, միայն վեց բորոտ կայ 10,000 բնակիչներու մէջ: Մր. Հըջինսըն բացատրութիւն կը խնդրէ այնպիսիներէ որոնք կը հաւատան թէ բորոտութիւնը տարափոխիկ ախտ է: Քոլըմպիացիները Հնդկներէն աւելի իրենք զիրենք նշաւակ չեն ըներ վարակման վտանգին, եւ վերջին երեսուն տարիներու միջոցին Քոլըմպիոյ մէջ աւելի ջանք եղած է ախտացեալները մեկուսացնելու մասին:

ՁԱՐՄԱՆԱԼԻ ԳԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախնեաց զօրաւոր յիշողութիւնները անմրցելի կը մնան: Սենեկա, Հոռոմայեցի հռետորը, կարող էր 2,000 բառ մէկ անգամ լսելով կրկնել, իւրաքանչիւրը իր տեղը, թէպէտ իրարմէ անկախ եւ անկապակից: Պոնտացի Լատրոն, միտքը կը պահէր իր խօսած բոլոր ճառերը, մինչեւ իսկ մէկ բառ չմոռնալով: Կինէաս, Պիւռոսի դեսպանն ի Հոռոմ, մէկ օրուան մէջ այնպէս լաւ սորվեցաւ իր ունկնդիրներուն անունները, որ յաջորդ առաւօտ բարեւեց ամբողջ ծերակոյտը եւ ժողովուած բոլոր բազմութիւնը, իւրաքանչիւրն իր անունով: Կիւրոս իր բանակին իւրաքանչիւր զինուորը կը ճանչնար անուններովը, եւ Սկիպիոն կը ճանչնար Հոռոմայ բոլոր քաղաքացիները որոնց հետ խօսած էր: Հէր Փոն Նէոյսլին, հռչակաւոր Գերմանացի ուսուցիչականը, ժամանակաւ քարտուղար Գոլթէնհակի մէկ զրամատան, տուաւ իր հրաշալի յիշողութեան ապացոյցը, միտք բերելով եւ նորէն գրելով ամբողջ պարունակու-

թիւնը զրամատան տոմարին մէկ թուղթին որ կորսուած էր կամ խարդախութեամբ եւ կամ արկածով:

ՈՒՐ ԵՐ ՈՓԻՐ ԵՐԿԻՐԸ

(Յ. Յ. Մ.)

Ոփիր երկիրը եւ անոր առատ ու ընտիր ոսկին ստէպ յիշուած են Սբ. Գրոց մէջ (Տեա. Ծն. Ժ. 29, Գ. Թագ. Թ. 28, Ժ. 11, ԻԲ. 48, Ա. Մն. ԻԹ. 4, Բ. Մն. Ը. 18, Յօր. ԻԲ. 24, Սաղ. ԽԵ. 9, Ես. ԺԳ. 12): Սակայն մեծ դժուարութիւն տեսնուած է ստուգելու թէ ո՛ւր էր ան: Մեկնութեան այլեւայլ փորձերուն վրայ քիչ մը աւելի լոյս սփռելու համար կ'ուզեմ ներկայացնել հետագայն, զոր զխաւորաբար քաղած եմ Հայտելիքիցի Տր. Վախթըրի Գերմանական գիտական հանդէսի մը մէջ հրատարակած մէկ յօդուածէն:

Միշտ դժուար է հնադարեան դէպքերու պարագաները ճշդել, մինչեւ իսկ երբ արձանագրութիւններ գտնուին, կամ Սբ. Գրոց նման պատմական գրութիւններ զանոնք նշանակած ալ ըլլան: Այդպիսի դէպքեր կրնան ինքնին բոլորովին ստոյգ եւ անառարկելի ըլլալ, բայց ժամանակ անցնելով ցեղեր ու ժողովուրդներ փոխուած եւ անոնց երկրները ու սահմանները մոռցուած կամ կորսուած են: Ուստի հարկ կ'ըլլայ այլեւայլ աղբիւրներու տեղեկութիւնները հաւաքաբար բաղդատել եւ ստուգելու փորձ մը ընել թէ ո՛ւր կամ ի՞նչ էր այսինչ երկիրը կամ այնինչ ժողովուրդը: Ոփիր երկիրն ալ այս դասակարգէն է:

Գ. Թագ. Թ. 26-28 կը կարդանք, «Սողոմոն թագաւորը Եդովմի երկրին մէջ Կարմիր ծովուն եզերքը՝ Ելաթին քովը եղող Դասիոնգաբերի մէջ նաւեր շինեց: Եւ Բիրամ՝ Սողոմոնի ծառաներուն հետ, ծովու ճամբորդութեան հմուտ եղող իր նաւավար ծառաները ան նաւերով խրկեց: Ու անոնք Ոփէր գացին, եւ անկէ 420 տաղանդ ոսկի առին, ու Սողոմոն թագաւորին բերին» Բ. Մն. Ը. 18 նոյն բանը կը կրկնուի, միայն թէ 450 տաղանդ ոսկի յիշելով: Մէկ տաղանդ ոսկին մեր հաշուով 6,240 Օսմ. ոսկիի չափ է, որմէ ամբողջին արժէքը կ'ելլէ 2,624,800 կամ 2,808,000 ոսկի: Գ. Թագ. Ժ. 14 կը յիշէ թէ մէկ տարուան մէջ Սողոմոնին եկած ոսկիին կշիռը 666 տաղանդ էր, 4,155,000 ոսկիի հաւասար, Նոյն զլխուն 11 համարին մէջ ալ կը յիշէ թէ խիստ շատ ալմուկ փայտեր (կարմիր Սափա) եւ պատուական քարեր ալ բերին: Կը կարդանք նաեւ նոյն զլխուն 22 համարին մէջ թէ թագաւորը Թարսսացի նաւեր ունէր, որ ե-

րեք տարին անգամ մը ոսկիրով, արծաթով, փղոսկրով, կապիկներով եւ սիրամարգններով բեռնաւորուած կու գային»

Բ Մն. Թ. 23 կը յիշուի նաեւ թէ Սողոմոնի նաւերը Թարսիս կ'երթային։ Այս Թարսիսը Սողոմոնի գահակալութենէն իբր 100 տարի առաջ Իբերիոյ (Սպանիոյ) մէջ հիմնուած Փիւնիկեան գաղութը կարծուած է, եւ Սողոմոնի նաւերուն հետ յիշուելէն շատեր առիթ առած են Ոփիրը Սպանիոյ մէջ փնտռելու։ Ասոր հակառակ հետեւեալ դիտողութիւնները կան։

Ըստ Հերոդոտոսի եւ Ստրաբոնի, Ն. Բ. 1100ի առեւտները Փիւնիկեցիք սկսած էին գաղութներ հիմնել Միջերկրականի արեւմտեան եզերքին վրայ, եւ մինչեւ Հերակլէոսի «Նեքէ» (Ճիւղարկութեւ) անդին ալ անցած էին, ուր կուտալքուիվիր գետին բերանը հիմնած էին Կաթէս (այժմու Գատիքսը) եւ գետէն քիչ մը վեր երթալով հաստատած էին Թարսիս (երբայեցեղէն Թարշիշ, Յունարէն Թարսիս, Լատիններէն Թարշետա)։ Այս կողմերու այգքան կարեւորութիւն տրուելուն պատճառը այն էր որ քիչ շատ ոսկի եւ մանաւանդ արծաթ կ'արտադրէին, եւ Իբերիոյ արեւմտեան ծովեզերքին վրայ կային անագի հարուստ հանքեր։ Արդ՝ անագը մեծ կարեւորութիւն ունէր արոյր շինելու համար, որ ամէն բանի գործածուած գլխաւոր մետաղն էր։ Խիստ ընդարձակ առեւտուր կար անագի վրայ, եւ ասոր համար մինչեւ Բրիտանական կղզեաց Բորնուոլ նահանգը կ'երթային, որ այն ատեն Գաթիէն, այսինքն անագի կղզիք կը կոչուէր։ Այս առեւտուրին գլխաւոր մէկ կեդրոնատեղին էր Թարսիս։

Յայտնի կ'երեւի թէ Փիւնիկեցւոց Իբերիոյ հետ ունեցած առեւտուրը գլխաւորաբար անագի վրայ էր. ոսկի՝ Սողոմոնի նաւերուն բերած քանակութեամբ կարելի չէր գտնել, Կ'ստիպուէինք մակաբերել թէ Սողոմոնի Ոփիրը Իբերիոյ մէջ չէր։ Առ այս ունինք սա փաստերն ալ. (1) Եթէ Սողոմոնի նաւերը Իբերիոյ Թարսիսը գացած ըլլային, անշուշտ անագն ալ պիտի յիշուէր որ այդքան կարեւոր էր, զոր Սողոմոն ալ գործածեց արոյրէ անոթներու եւ զարդերու համար։ (2) Իբերիոյ մէջ փղոսկր, կապիկ, եւն. չկան, թէ որ ենթադրենք թէ փղոսկր, կապիկները եւ պատուական քարերը մօտակայ Ափրիկէէն կրնային Թարսիս բերուած ըլլալ, դեռ կը մնայ գտնել թէ ալմուկ փայտը եւ սիրամարգնները ո՛րկէ եկան, քանզի այս վերջինները չեն գտնուիր Ափրիկէի մէջ, այլ բնիկ են Ասիոյ արեւելեան երկիրներուն։ (3) Ինչպէս

կրնային Սողոմոնի նաւերը Գատիսգաբերէ, որ Կարմիր ծովուն վրայ էր եւ այժմու Ազապահաւահանդիստն է, երթալ մինչեւ Իբերիա։ Եթէ նոյն իսկ գացած ըլլան, Բարեյուսոյ զխուն քովէն, ամբողջ Ափրիկէի շուրջը դարձած ըլլալու են, ինչ որ անկարելի չէ։ Հերոդոտոս կը յիշէ թէ եգիպտոսի Նեքաւով թագաւորը Փիւնիկեցիները զրկած է Տիւրոսէ Կարմիր ծով, ամբողջ Ափրիկէի շուրջը։ Ոմանք մինչեւ իսկ կը կարծեն թէ Փիւնիկեցիք Ամերիկա ալ գացած են, եւ Մեքսիքոյի ու Փերուի նախկին բնակիչներուն քաղաքակրթութիւնը Փիւնիկեան է։ Բայց Հերոդոտոս կը յիշէ նաեւ թէ Փիւնիկեցիք Կարմիր ծովուն եզերքը շատ գաղութներ ունէին, եւ անկէ կ'երթային Արաբիոյ, Եթէովպիոյ եւ Հնդկաստանի նաւահանգիստները առեւտուր ընելու։

Այս կէտերը հաւաքաբար մեզ կ'առաջնորդեն սա հետեւութեան թէ Սողոմոն նաւեր ունէր թէ՛ Միջերկրականի եւ թէ՛ Կարմիր ծովուն վրայ։ Այս նաւերը բոլորն ալ Թարսիսի կը կոչուէին, որովհետեւ Թարսիս երթեւեկութեան համար շինուած նաւերու ոճը ունէին, ինչպէս այժմ ալ երկայն ծովային ճամբորդութեան համար շինուած նաւերը Հնդկական նաւեր կը կոչուին։ Այդ նաւերը իրենց ապրանքները թերեւս կը բերէին մինչեւ Սուէզ, ուրկէ կարաւանով կը փոխադրուէին Երուսաղէմ։ Բայց կրնայ ըլլալ նաեւ որ Ափրիկէի շուրջը կը զառնային, եւ Իբերիոյ Թարսիսն ալ հանդիպելով կու գային Յոպպէ, եւ այդ էր պատճառ որ իրենց մէկ ճամբորդութիւնը երեք տարի կը տեւէր։

(Շարունակել)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԶԱՐԱ

Սըվազէ 12 ժամ հետի, անոր հիւսիսային արեւելեան կողմը, Սըվազ-էրզինկեան խճուղոյն վրայ, 1,000-1,200 տունով գիւղաքաղաք մ'է Զարա։ Հայերը երկու քահանայ, մէկ դպրոց եւ մէկ եկեղեցի ունին։ Ժողովրդեան մեծ մասը երկրագործ է։ Սակաւաթիւ արհեստաւորներ եւ մանրավաճառներ կը գտնուին շուկային մէջ որ հետզհետէ կ'ընդարձակի։

Կարծես ապաստանած է կրաքարէ լեռնակի մը կողին, որոյ ստորոտէն կը քերէ կ'անցնի Ալիս գետը եւ կը լեցնէ Սըվազը վառելափայտով եւ ատաղձով։ Հապէշ լեռանց մայրիներու գերանները կրելով։

Զարան ունի ընդարձակ հորիզոն մը եւ չըջապատուած է Գարա Պէլ լեռանց մէկ քանի բարձր կատարներով, որոց նշանաւոր մարգագետինները համբաւաւոր են իրենց աննման սերով, կարագով եւ պանիրով, այնպէս որ Սըվազի նպարավաճառները իրենց վարնոց ապրանքները յաճախորդին կը քշեն Զարայի անունով:

Հակառակ անոր գեղեցիկ դիրքին, հոս գեղեցկութեան ճաշակը դեռ արթնցած չէ: Կառավարական եւ զինուորական չէնքերէն եւ վերջերը շինուած քանի մը տուններէն զատ, մնացածները գեղջուկ ճաշակով շինուած են: Եթէ ամբողջութեամբ դիտուի, կը տեսնուի որ Զարայի տակը գիւղ է եւ վրան քաղաք: Այսինքն ներքնայարկեցը գիւղական, իսկ վերնայարկերը քաղքենի տարագով շինուած են: Նոյն բանը կը տեսնուի Զարայոց նիստուկացին եւ վարքութեան մէջ: Զարայի վրդոցները անկանոն են, բան մը՝ որ նպաստաւոր գաղափար չտար բնակիչներուն մաքրասիրութեան վրայ:

Զարայի իգական սեռին համար դեռ ուսմունքը գոյութիւն չունի: Անոնցմէ շատեր տան գործերէ զատ գիտեն գուլպա հիւսել, կապերտ գործել եւ ամառը մասնակցիլ արտի գործերու: Քիչ չառ գորգագործութիւն ալ գիտեն: Բայց ասեղնագործութիւն գրեթէ չկայ: Զարացի օրիորդին եւ մանկամարդ հարսին համեստութեան եւ քաղաքավարութեան նշանն է սուրբ տեսած սատանի պէս փախչիլ, երբ հիւր տեսնէ, կամ թիկունք դարձնելով պատն ի վեր արձանանալ, եթէ կծիկը դնելու ճամբայ չգտնէ: Տարիքոտ կիներու սիրելի զբաղումն է խումբ խումբ եկեղեցի երթալ առտու եւ երեկոյ:

Զարացիք թէեւ հին առեւտրէն ի վեր Պոլիս գացած եւ եկած են: Բայց իրենց հետ չեն բերած ուսման եւ յառաջդիմութեան գաղափարներ, այլ միայն հետեւած են ծխելու, խմելու եւ նարտ խաղալու ունակութեան: Ուստի չեն քաջալերած կրթական գործը ինչպէս որ արժան էր: Թէեւ միշտ դպրոցը բաց պահած են, բայց կանոնաւոր ծրագրով եւ հաստատուն սկզբունքներով փափաքելի ուղղութիւն մը չեն տուած անոր: Անցեալ տարի թաղականներ եւ հոգաբարձուներ համերաշխ գործակցութեամբ կարելին ըրին կըրթական գործը զօրացնելու եւ անոր մակարդակը բարձրացնելու, բայց դժբաղդարար իրենց գովելի ջանքերը ընդհատեցան բնիկ երկու կարող դաստաւուններու կարճ միջոցի մէջ ժանտառեանդին զոհ

երթալով: Կը յուսանք թէ ներկայ պաշտօնական մարմնոց ջանքով կրկին պիտի յաջողին զօրացնել կրթական գործը:

Անուս ծնողաց անտարբեր ընթացքն ալ հոս նպաստաւոր եղած չէ ուսման գործին: Իրենց զաւակներուն դպրոցէն օգտուելիք ժամանակը կը քաշեն ու կը հանեն զանոնք, անանկ որ դասատուին դառն աշխատանքով ձեռք բերելիք արդիւնքը բոլորովին կը փճացնեն:

Հոս ամուսնութիւնները վաղաժամ տարիքի մէջ տեղի կ'ունենան: Օրորանէն սկսեալ մանուկներու ականջին հնչուող յանկերգն է «նշանելկարգել» Ուստի 12-15 տարեկան պատանիներ փոխանակ ուսմունք, գիտութիւն եւ յառաջդիմութիւն խորհելու, մօտայուտ ամուսնութիւններ կ'երազեն: Պատանիներ կան որ այր եւ հայր եւ զած են՝ տակաւին իրենց այտերը նորաբոյս մազերով չձածկուած: Այս բանը պղտիկ հարուած մը չէ եղած կրթական գործին:

Այս տարի բացառիկ տարի մը եղաւ Զարայի համար հարսանեաց առատութեան կողմանէ: Առանց բամբակի սղութիւնը եւ ծնանելիք սերունդին հագուստը խորհելու, Զարացիք անյապաղ կ'ամուսնացնեն իրենց զաւակները: Քանի որ ամուսնութիւնները վաղաժամ եւ նոյն իսկ առատ են, բնական է որ ծնունդներն ալ բազմաթիւ ըլլան եւ են: Բայց, հակառակ հարիւրաւոր երիտասարդներու գոյութեան, ցաւալի է տեսնել որ հոս չկայ այն թարմ ոյժն որ ամէն տեղ սատար կը կանգնի կրթական, կրօնական եւ բարեսիրական ձեռնարկներու եւ հաստատութեանց: Կարծեմք թէ այս տխուր երեւոյթին պատճառը ընտանեկան կրթութեան յոռի դրութիւնն է: Հոս գտնուող սակաւաթիւ զարգացեալները քանքարաթագոյց եղած են: Իրենց անձնական գործերուն եւ հաշիւներուն մէջ ընկղմած՝ չեն աշխատիր կրթական գործին օգտակար ըլլալ: Բայց յոյս կայ թէ հետզհետէ պիտի վարժուին իրենց ընթացքը բարեփոխել:

Քանի մը խօսք ալ տեղւոյս Աւետ. գործին նկատմամբ: 1855-9 միջոցները Գարբիէլ Շիրինեան անուն անձը Սըվազ կ'երթայ եւ փաշայի մը խոհարար կ'ըլլայ: Մր. Փարսընս, Սըվազի միսիոնարը, փաշային այցելութեան գացած եկած տեսներ Աւետարան մը կու տայ Գարբիէլին, որ հետը Զարա կը բերէ եւ կը սկսի կարգաւ դասն: Իր եւ իր ազգականներուն ուշադրութիւնը կը գրաւուի Աւետարանին պարզ խօսքերէն, ուստի երեկոնները միատեղ ժողովուելով կը կարդան եւ

կը քննեն զայն : Մելքոն , Թորոս , Խաչիկ եւ Նիկողոս Շիրինեանք եռանդով կը հետեւին այս քննութիւններուն : Ժողովրդեան մէջ շուկներ կը տարածուին թէ անոնք Բողոքական եղած են : Ապա վէճեր ալ կ'ելլեն , ինչպէս ուրիշ տեղեր առ հասարակ եղած են :

Այս լուրը կը հասնի Սըվազի միսիոնարաց աշակաւոր : Անմիջապէս Աւետիս անուն մէկը կը խըրկուի հոս եւ խումբ մը մարդիկ կը բաժնուին եւ կը ճանչցուին իւր Աւետ ժողովուրդ : Շուտով տան մը վրայ կը շինուի փոքրիկ սենեակ մը , որ կը ծառայէ անոնց իւր ժողովատեղի եւ դպրոց :

Ատենէ մը վերջ Մարտիրոս Պետիկեան կը խըրկուի որ թէ ժողովուրդը հովուէ եւ թէ՛ աւելի մեծ ժողովարան մը շինէ : Այս միջոցին մահ մը կը պատահի եւ գերեզմանատեղի չըլլալուն համար մեռելն երեք օր անթաղ կը մնայ : Կայս. կառավարութիւնը իր գանձէն 1,000 դահեկան տալով տեղ մը կը գնէ եւ ձրի կը շնորհէ Աւետ ժողովրդեան որ շնորհակալ եւ երախտապարտ կը մնայ այս բարիքին համար : Այս առթիւ ժողովրդեան տուրքերն ու գործերն ալ կը բաժնեն եւ կառավարական տոմարներուն մէջ 12 տուն կ'արձանագրուին իւր Աւետարանական :

Արդ կարգը կու գայ Մկրտութիւն եւ Հաղորդութիւն ընելու պէտքին , զոր կ'իմացնեն միսիոնարաց արժանը տնօրինելու համար : Տր. Ի. Բիկզ, որ այն ատեն Սըվազ էր , կը խրկուի խնդրոյն կարգադրութեան համար եւ կ'առաջարկէ ժողովրդեան որ երեքի մը համար ըլլալիք ծախքին կէսը տալ յանձն առնեն , որպէս զի եկեղեցւոյ ճիւղ մը հաստատուի եւ յիշեալ պէտքերը հոգացուին : Ժողովուրդը կը խոստանայ իր չըցածէն չափ տալ , բայց իւր սկզբունքը կէսը կը պահանջուի եւ հոս կը սկսի վէճ մը որ պատճառ կ'ըլլայ յետագայ բոլոր չարիքին : Նիկողոս Շիրինեանի առաջնորդութեամբ մարդիկ կ'առարկեն թէ «Մենք ստակով մկրտութիւն , հաղորդութիւն եւ եկեղեցի չենք ուզեր : առաքելոց օրեր ատանկ պահանջներ չկային , անոնք ամէն տեղ երէց կը ձեռնադրէին եւ խորհուրդներ կը կատարէին» : Այս վէճերուն մէջ խնդիրը անուծելի կը մնայ , եւ միսիոնարը իր տեղը կը դառնայ : Ժողովուրդը ասոր վրայ կը վըշտանայ եւ կը տրտմի :

Միսիոնարին մեկնելէն ետքը Նիկողոս Շիրինեան կ'ուզէ որ ինքնիրեն , առանց պաշտօնէի , կատարէ մկրտութիւն եւ հաղորդութիւն : Այր եւ կին 12 հոգի կը հաւանին եւ ստորագրութիւն կու տան որ ատանկ ընեն : Բայց ժողովուրդէն մէկը

միսիոնարին կը տեղեկագրէ անոնց նպատակը , որուն սխալ եւ ապօրինի ըլլալն նամակով կը բացատրուի Ջարաղոց : Ապա կը խրկուի Պարսամ ձէրրահեան որ այս մասին բարեոք վախճան մը տրուի : Սակայն վէճերը աւելի կը զրգռուին եւ ամէն բան իր տեղը կը մնայ : Ժողովուրդն աւելի կը թունայ եւ կը պաղի :

Ասկէ ետքը Նիկողոս Շիրինեան գործով Սըվազ կ'երթայ եւ հոն կը լսէ թէ Պատ. Շիշմանեան մարդիկ մկրտելով առանց ծախք պահանջելու եկեղեցի կազմած է , ուր ամէն ոք արտօնեալ է Մկրտութիւն եւ Հաղորդութիւն ընելու , ուստի ինքն ալ անմիջապէս կը մկրտուի եւ Ջարա կը դառնայ : Նաեւ կը յաջողի ժողովուրդէն 20-30 հոգի համոզել եւ մկրտել : Բոլոր մկրտուածները կը բաժնուին : Ջատ ժողովարան եւ պաշտամունք կը հաստատեն իւր Աշակերտեաններ , բայց ասով ալ վէճերը չեն դադարիր : Նիկողոս Շիրինեան կը համոզուի թէ եկեղեցի մը պէտք է ձեռնադրեալ պաշտօնեաներ ունենայ : Ուստի կ'առաջարկեն Պատ. Շիշմանեանի որ մէկը ձեռնադրէ իրենց համար : Պատուելին նամակով մը կը յանձնարարէ որ եղբայրներ մէկ շաբաթ ծումապահութեամբ աղօթեն եւ իրենց մին իւր երէց որոշեն : Յանձնարարութիւնը կը կատարուի կէտ առ կէտ : Նիկողոս Շիրինեան կ'ընտրուի երէց , բայց սպասուած խաղաղութիւնը չհաստատուիր : Պատուելիք Շիշմանեան եւ Գէորգեան նամակով կը կանչուին եւ կու գան Ջարա : Տասը օրուան չափ կենալէ ետք Առանց պաշտօնեայ ձեռնադրելու կը մեկնին եւ վէճերը կը մնան հին տեղը :

Նիկողոս Շիրինեան տեսնելով որ յիշեալ պատուելիք ձեռնադրութիւն չըրին , իր համոզումը աշակերտաց եկեղեցիէն ալ կը խախտի իւր ոչ-ուղղափառ եկեղեցիէ :

Ասկէ վերջ Մորմոններ կու գան հոս եւ կը շնչտեն ձեռնադրեալ պաշտօնէութեան կարեւորութիւնը : Ուստի Նիկողոս Շիրինեան անմիջապէս կը մկրտուի եւ իւր Մորմոն պաշտօնեայ կը ձեռնադրուի : Նաեւ կը յաջողի Աշակերտեաններէն մէկ մասն ալ Մորմոն ընել եւ բաժնել իրենց եկեղեցիէն : Ապա Նիկողոս , իւր Մորմոն , Եռթահի Սիօնին ոսկի հրեշտակով մը փառաւորուած տաճարը տեսնելու եռանդով գացած ատեն , Պոլիս Ծաբաթապահներ կը տեսնէ եւ անոնց դաւանութիւնը ընդունելով հոս կը դառնայ : Սակայն այս անգամ առանձին կը մնայ : Այս պարոնը տակաւին կրօնափոխութեան վերջակէտը դրած չէ : Պատ-

րաստ է Շաքաթապահութիւնն ալ թողուլ, եթէ անոնցմէ ճարպիկ աղանդաւորի մը հանդիպի :

Բնական էր որ այս գերազանցապէս յեղյեղուկ ընթացքն ունենար աղետալի հետեւանքներ, որ ոչ օճառով կը լուացուին եւ ոչ բորակով կը մաքրուին :

Պատմութիւնը պարզապէս կը ցուցնէ թէ ժամանակին հոս եկեղեցի մը չկազմուին եւ ժողովրդեան հոգեւոր պէտքերուն գոհացում չտրուիրն պատճառ եղած են այս տխուր թափառումներուն եւ անոնց ցաւալի արդիւններուն : Նոյնպէս յայտնի կ'երևի թէ այս ժողովուրդը, թէպէտ սիրով ողջունած է Աւետարանի պարզ քարոզութիւնը, սակայն թափանցած չէ անոր վսեմ հոգւոյն, յարած չէ անոր հաստատուն սկզբունքներուն որ լոկի մնչիկ աճի հոգեւոր եւ սուրբ կեանքով, այլ վեճերով ծանրացած եւ վարդապետական հովերով տարուբերուած է երկար ժամանակ :

Արդէն հոս սկսեալ օրէն անընդհատ գործ շարունակուած չէ : Մերթ վեճերով եւ մերթ կրօնափոխութեամբ ձգուած է այն անհովիւ եւ անտէր : Եկող պաշտօնեաներ ալ շուտ շուտ լքած են զայն : Ատեն մ'ալ անխնամ կենալէ ետքը 1901 չուկ. ամսոյն Սըվազի միսիոնարաց եւ երիտասարդաց գործակցութեամբ հոս հոգեւոր գործի ձեռնարկուեցաւ : Հիմա թէեւ գպրոցի եւ բեմի գործը կը շարունակուի օգտակար լինելու ջանքով եւ փափաքով, սակայն տակաւին կանուխ է անոր ազդեցութեան եւ արդեանց վրայ բան մը ըսել :

Այժմ հոս կը գտնուին 2-3 տուն Աշակերտեաններ, որոց կրօնական պէտքերը կը հոգան իրենցմէ երկու երիտասարդներ, 2-3 բնատնիք ալ Մորմոններ, որոց զխաւորն է իրենցմէ մէկը : Նաեւ կան 8 տան չափ բնիկ եւ պանդուխտ ժողովականներ, որոց անարժանաբար կը սպասուորէ այս տեղեկութիւնները հաղորդողը :

Մեր ներկայ կարեւորագոյն պէտքն է մեզի սեպական տեղ եւ շէնք մը ունենալ, որոց յաջողութեան համար կը խնդրուի բարեպաշտներու աղօթքն ու աջակցութիւնը :

Զարա

Մ. Մ. ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ

ՍԱՄՍՈՆ Է

Տեղւոյս Հայ. Աւետ. համայնքը վերջերս կարեւոր կորուստ մը ունեցաւ յանձին Թորոս աղա Ճամճեանի : Քանի մը ամիսէ ի վեր անողորմ հիւանդութեան մը ձիրաններուն մէջ կը տառապէր : Ամէն ջանք ու բժշկական դարմաններ անօգուտ դարձան եւ վերջապէս իր մահկանացուն կնքեց եւ յաւիտենական բնագաւառը փոխադրուեցաւ, հոն վայելու իրական կեանքը ու հեշտաւէտ երանութիւնը Փրկչին ու սրբոց ցանկալի ընկերակցութեան մէջ :

Յուդարկաւորութեան տխուր հանդէսը տեղի ունեցաւ ամսոյս Վին տեղւոյս Աւետ. եկեղեցւոյն մէջ ի ներկայութեան խուռն բաղմութեան մը, որու մէջ նշանակելի էին մի քանի համայնքներէ

ալանաւոր անձնաւորութիւններ, մասնաւորաբար վաճառականական դասուն պատկանող, որոց հետ շատ անգամներ առեւտրական յարաբերութիւններ ունեցած էր Թորոս աղա, եւ որոնք եկած էին իրենց սիրոյն եւ յարգանաց վերջին հաւաստիքը մատուցանել անոր դագաղին :

Ինքը յիսուն տարեկան, մօտ քսան տարիէ ի վեր այս քաղաքը կը գտնուէր առեւտրական գործով, եւ այդ ասպարէզին մէջ իրեն համար յաջող դիրք մը ու բարի համբաւ մը չհասած էր : Անձնապէս ուղղամիտ մարդ, բարի Բրիտանեայ եւ գործունեայ ու լուրջ վաճառական մը ճանչցուած էր զրեթէ ամէնուն կողմէ, որու բարերար ազդեցութիւնը կը թողու իր ետեւ :

Կը թողու հէք այրի մը եւ հինգ որբեր, որոց միւթարութիւն եւ սիւրխանք կը հայցենք յերկնուստ :

Սամսոն, 29 Մարտ 1904

ԷՏԻՆՃԻՔԷ

Ընթացիկ ամսոյս 13ին սեւ հողին յանձնեցինք տեղւոյս միջին դասակարգին պատկանող Ճէմեան Յովսէփ անուն քսանըջորս տարեկան ազնիւ երիտասարդն : Յուդարկաւորութիւնը չքեղ հանդիսութեամբ մը կատարուեցաւ : Յուդարկաւորներու մէջ կը տեսնուէին նաեւ տեղացի օտարազգիներ, զորս վաղամեռ երիտասարդը իր հեղահամբոյր եւ համակրելի բնաւորութեամբ ի կենդանութեան յինքն գրաւած էր : Իր վերջին օրերուն ներկայ գտնուող բարեկամներուն իր վերջին «միաք բարեաւ»ը հաղորդելով, յանձնարարեց անոնց իր վերջին բարեկանները հաղորդել լրագրի միջոցաւ այն ամէն բարեկամներուն եւս, զոր իր կենդանութեան ստացած էր ի Պանտրմա, ի Միխալըճ, ի Պրուսա եւ այլ չըջաւայ տեղեր : Իր վշտահար եւ սգալի ծնողաց եւ եղբորն ու բարեկամներուն Աստուածային միութարութիւն կը մաղթենք ի սրտէ :

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՁԵԱՆ

ԱԶԴ

Աւետիքէրի Վարդ թիւին մէջ հրատարակուած «Դիտողութիւն մը» յօդուածին հեղինակն ստորագրեալս է կարծուած : Այս բոլորովին սխալ է. ես բնաւ ծածկանուելի տակ հրապարակ չեմ եղած, համոզումս իմ ստորագրութեան տակ հրատարակելու քաջութիւնը միշտ ունեցած եմ :

Պրուսա, 11 Ապրիլ 1904

Գ. Պապաստեան

Հրատարակման համար զրկուած քանի մը գրութիւններ դիպուածով կորսուեցան : Մին էր, կը յիշենք, Հոգէ դիւղի նկարագրական մը Պատ. Երիցեանէ, միւսները՝ կարգ մը ոտանաւորներ Սըվազէ զրկուած Աւագեան կամ Աւետիսեան ստորագրութեամբ : Տէրերը կրնան, եթէ կ'ուզեն, ուրիշ օրինակներ զրկել խմբագրութեանս :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Վեհ. Սուլթանը Ձառկի առիթով ըստ սովորութեան հրամայեց Ելեւստական գանձէն 500ական ոսկի տալ Յունաց եւ Հայոց Պատրիարքարաններուն եւ 200 ոսկի Հայ Կաթողիկոսներու Պատրիարքարանին : Դարձեալ, իր Անձնական գանձէն շնորհեց Յունաց Պատրիարքարանին 200, Հայոց Պատրիարքարանին 250 եւ Հայ Կաթողիկոսներու Պատրիարքարանին 100 ոսկի : — Ռուսական բանակի վիրաւորներուն եւ մեռեալներու այրիներուն համար մայրաքաղաքիս մէջ բացուած հանգանակութիւնը 136,000 ֆրանք արտադրեց : — Գերմանիոյ զեպանը Բ. Դրան յանձնած է Վեհ. Սուլթանին ուղղուած գրութիւն մը, որով Վիրկելմ կայսեր եղբորորդիին մահը կը ծանուցուի Ն. Կ. Վեհափառութեան : — Ռուսական զեպանը Բ. Դրան յանձնած է Ջարին ինքնագիր մէկ նամակը, որով կը ծանուցուի Վեհ. Սուլթանին թէ մեծ դուքս Միխայիլովիչի արու գաւազ մը ծնաւ :

Նահանգներ. Գերման արեւելագետներու Ընկեր, որ տարիներ է ի վեր պեղումներ կատարել կու տայ Տիգրիսի հովտին մէջ, պատմական կարեւոր գիւտ մը ըրաւ : Երեւան հանեց 5 ապարանք եւ մեհեան մը, որոնք շատ լաւ պահուած են եւ կը հաստատեն Սարգանաքաղի գոյութիւնը, որ վէճի նիւթ էր գիտնականներու միջեւ : Ապարանքներէն մին ծածկուած է արձանագրութիւններով, որոնք Ասորեստանի Շամիրամ թագուհիին այս վերջին շառաւիղին, Սարգանաքաղի, օրուան դէպքերուն կը վերաբերին : Շինուած է հաւանաբար Քրիստոսէ ինը դար առաջ : — Պատուիրութեալ Էտիրնէի, Մանասթըրի, Այտընի եւ Էնկիւրիւի ընտանի անասուններուն տուրքը ուրիշ տուրքերու հետ դանձել : — Նայե Ֆույե Փըէէ կը գրէ թէ հրամայուած է Եմենայի նահանգին մէջ գործադրել ոստիկանային բարենորոգումները : — Աւազակներու զրդմամբ լեռը ելած եւ յետոյ զղջմամբ Կայս. գթութեան ապաւինած անձերու կարօտութիւնը ամօքելու համար 18,477 գլուխ արջառ բաժնուած է : — Ձեռնհաս իշխանութեան ծանուցուած է թէ պէտք չէ իւրացնել Գոնեա-Էրէյլիի գծին վրայ գտնուող այն տեղերը որոնց հողը հանուած է, այլ պէտք է միայն տուգանք վճարել անոնց տէրերուն : Եթէ գումարին նկատմամբ համաձայնութիւն չգոյանայ երկու կողմերուն միջեւ, յատուկ յանձնաժողով մը պիտի օրոյէ վճարելի գումարը :

— Հրամայուած է Մեռեալ Ծովուն մէջ շողենաւ բանեցնել : Կայս. Անձնական Գանձուն նախարարութիւնը նաւագործարանի մը հետ արդէն համաձայնած է այս նպատակով հարկ եղած նաւերու շինութեան համար :

Այլապէս. Գ. զօրաբանակի հեռագրող զինուորաներու թիւը կրկնապատկուեցաւ : Նոր հեռագրողներ պիտի գործածուին նշանացի հեռագրութեան համար : Գործիքներն արդէն գնուած են : — Անցեալ շաբթու յիշուած երկրաշարժին ցնցումները մասնաւորապէս ուժգին եղած են Պուլկարիոյ մէջ : Սոֆիայի օդերեւութաբանական կայանին շարժագիրը մինչեւ 147 թեթեւ ցնցում նշանակած է զլիւսւոր երեք ցնցումէն զատ : Քաղաքին մէջ շատ ծխնելոյցներ փլած են, Բիլօի մէջ ալ 50 ծխնելոյց, հին եկեղեցի մը եւ քանի մը տուն : Քէօս-թէնալիի մէջ շատ տուններ լիւսսուած են, իսկ Պոչէվօի մէջ բոլոր տունները : Սէրէզի ժողովուրդը խուճապի մատնուելով բացօթեայ գիշերած է : Գաւառին ներքին մասերու ցնցումները աւելի բուռն եղած են : Բազլըգի նիւթական լիւսը 8,000 ոսկի կը հաշուուի : Պալայի գրեթէ բոլոր շէնքերը լիւսսուած են, քանի մը մարդիկ ալ վիրաւորուած : — Կը յիշուի թէ արմաթքի սակարան մը պիտի հաստատուի Կայս. հրամանով : Առեւտրական նախարարութիւնը Բ. Դոնէն խնդրեց գործադրել ատոր համար պատրաստուած ծրագիրը : — Թղթատարական վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ արգելուած է պարզ նամակներու մէջ նամակագրոյմ, թղթադրամ եւ դանդաղ արժէթուղթ դնել եւ նամակատան յանձնել : Եթէ այդպիսի նամակներ կորսուին, տէրերուն բողոքները անյսելի պիտի մնան, նոյն իսկ գտնուելու համար քննութեան պիտի չձեռնարկուի : Այդպիսի նամակներ զրկողներու պարտքն է անոնց պարունակութեան արժէքը յայտնել եւ 1,000 դահի փոխարէն 1 դահ. վճարել իրրեւ ապահովագին : — Շրջաբերականով մը զեկուցուեցաւ զինուորական սպառազինման նպաստի տուրքին տեղ վաճառք եւն. չընդունիլ ընաւ : — Դրոշմաթղթի հասոյթն աւելցնելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովին առաջարկուեցաւ թափուի մուրհակներու պատճեններուն երեքական դահ.նոյ գրոշմաթղթ փակցնել, որով տարեկան 100,000 ոսկիի հասոյթ մը պիտի գոյանայ, կը կարծուի :

Բողոք. Ժող. Ամերիկացի միսիոնարներէն Տր. Ճ. Ք. Կրին, թերթիս արտօնատէրը, կիրակի իր եօթանասներորդ տարին լրացուց եւ 71ը մտաւ : 1859ին եկած է Թուրքիա իրրեւ միսիոնար եւ աշխատած է ի Պարտիզակ, Բզմիր, Պրուսա, Մանիսա եւ Կ. պոլիս : 1872էն 1884, տասներկու տարի, վարած է Աւետիքի խմբագրութիւնը : Այս առիթով կը փութանք շնորհաւորել զինք եւ շնորհակալութիւն յայտնել օգտաշատ ծառայութիւններուն համար զորոնք մատուցած է մեր եկեղեցիներուն : — Վսեմ. Ազգապետը Ձառկի առի-

Թով շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Պատրիարք Հօր : Պատրիարք Հայրն ալ փոխանորդ հայրը զրկեց Ազգապետարանի փոխադարձ այցելութիւն :

Հայ Լուս. Ժող. Պատրիարք Հայրը Զատկի կիրակին պատարագեց Գումգափուէի մայր եկեղեցիին մէջ եւ իր քարոզը վերջացուց վեհ. Սուրբանին արեւշատութեան համար ջերմ բարեմաղթութիւններով : Ապա Պատրիարքարանի մէջ նախագահեց ճոխ սեղանի մը, որու ներկայ կը գտնուէին նաեւ Բուժմանական թերթի մը կին խմբագիրներէն տիկին Զմարա եւ Իտալական թերթի մը թղթակից Փրոֆ. Պէնէտէթթ. տի. Լուքա : Պատրիարքը իր հիւրերուն հետ կը խօսակցէր Իտալերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով : Բուժէն գրագիտունին ի մէջ այլոց սա ուշագրաւ դիտողութիւնն ըրաւ այս առիթով. «Լսած էի որ Արեւելցիք դէմքով գեղեցիկ են, բայց այսօր տեսայ թէ ոչ միայն դէմքով գեղեցիկ են, այլ եւ հոգիի ազնուութեամբ» : Զատկական շնորհաւորութիւններն ըստ սովորութեան տեղի ունեցան Պատրիարքարանի մեծ դահլճին մէջ : Դեսպանական մարմինն եկած էին Անգղիական եւ Ամերիկեան դեսպանները, Իտալական, Անգղիական եւ Պարսկական դեսպանատուններու առաջին թարգմանները, Աւստրիական, Ֆրանսական եւ Ռուսական դեսպանատուններու թարգմաններ եւ սեղանաւորական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ : Պուրկարներու էկզարքը եւ Հայ Կաթողիկոսներու Պատրիարքական փոխանորդը շնորհաւորական այցելութիւն տուին Պատրիարք Հօր : Շնորհաւորական քարոզ զրկեցին Մեծ Եպարքոսը, բոլոր նախարարները, կուսակալներէ ոմանք եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ : Զատկի երկրորդ օրը Պատրիարք Հայրը իր հետեւորդներով Ֆէնէր գնաց ըստ սովորութեան եւ շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Յունաց Պատրիարքին : Յետոյ անցաւ Օրթաքէօյ եւ փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Պուրկարներու էկզարքին : Միեւնոյն ժամանակ իր հետեւորդներէն մէկ քանին Բերա Ղըրկեց շնորհաւորական այցելութիւն տալ Հայ Կաթողիկոսներու Պատրիարքին—Պատրիարքարանը Զատկի առիթով 3,000 դահ. բաժնեց կեդրոնական բանտի Հայ բանտարկեալներուն—Իզմիրի Ռուսական հիւպատոսը տեղւոյն առաջնորդարանին իմացուցած է թէ հանգուցեալ Տ. Մեղիսեդեկ արքեպիսկոպոս Ռուսահպատակ էր, հետեւապէս անոր կողմէ հոգեւոր հաստատութիւններու նուիրուած գումարը Պալատէնայի տրամադրութիւններուն համաձայն պէտք է էջմիածնի Կաթողիկոսին զրկել, իսկ ան-

հատներու կտակուածները չեղեալ համարելով բոլոր գոյքերը հիւպատոսարանին յանձնել : Տեղւոյն առաջնորդական տեղապահը զայս հաղորդեց Պատրիարքարանի, որ իր կարգին Թրքահպատակ կը ճանչնայ հանգուցեալը—Մանչէսթըրեան խնամակալութիւնը, նկատելով որ Կիպրոսի որբանոցին աշակերտները հետզհետէ կը նուազին, առաջադրած է, կ'ըսուի, նոյն հաստատութիւնը Գահիրէ փոխադրել :—Երուսաղէմէ կը հեռագրուի թէ Զատկի հանդէսները խաղաղութեամբ վերջացած են : Ամէն ազգէ ուխտաւորներու համագումարը 10,000 եղած է :—Ատիս Ապապալի Հայ վաճառականները, ընդ ամենայն 18 հոգի, լսարան ընթերցատուն մը կազմած են : Բաժանորդագրութենէ գոյացած 900 Ֆրանքի հասոյթին 700ը օրաթերթի եւ հանդէսի բաժանորդագրութեան եւ Հայ, Ֆրանս. ու Անգլ. նորագոյն հրատարակութիւններու յատկացուած է : Եւ որոշուած է այժմէն մինչեւ նոր չէնքի մը կառուցումը առժամեայ չէնք մը վարձել :—Մէնէլիք կայսրը Եթովպական Աստղ մեծ պատուանշանը շնորհած է Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին :—Բուժմանիոյ կառավարութիւնը Բ կարգի Թագ պատուանշանը շնորհած է Բ. Դրան իրաւագէտներու օգնական Ճիվանեան Նշան (Հորոյ) էֆ.ի :

Յոյն Ժող. Պատրիարքը Զատկին Ֆէնէրի մայր եկեղեցիին մէջ պատարագելէ ետեւ ջերմագին բարեմաղթութիւններ ըրաւ վեհ. Սուրբանին արեւշատութեան համար եւ Պատրիարքարանի մեծ դահլճին մէջ ընդունեցաւ ներկայից շնորհաւորութիւնները : Ըստ հնաւանդ սովորութեան, խնամով ներկուած զարդարուն հաւկիթ եւ ընտիր չէօրէկ զրկեց Կայս. Պալատ :—Աղքատանոցիոյ Ֆոթիոս Պատրիարքը տեղւոյն Յոյն երեւելիներուն հետ համախորհուրդ որոշեց Պատրիարքարանի անունով 50,000 ոսկիի փոխառութիւն մը ընել եւ Գահիրէի մէջ Յոյներու սեփական հողի վրայ հաստատար կալուածներ շինել—Ռուսական դեսպան Մ. Զինովիէվ, Յունական դեսպան Մ. Դրիփարիս եւ ուրիշ Օրթոտոքս տէրութիւններու ներկայացուցիչներ Պատրիարքարանի գացին շնորհաւորական այցելութիւն տալ Զատկի առիթով :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

(Ապրիլ 1/14)

Օսմ. Միացեալ	17 14	Օսմ. ոսկի	91.20
Ռուսիէի Երկաթուղի		Փրանք	422.75
ԴՐԱՄ, Օսմ. ոսկին 100է			
Մէքիտիյէ	408 06	Նարոյէն	87 21
Նոր մէթալիք	404	Գրիմից	51 04
Մանր արծաթ	404 05	Անգլ. ոսկի	410
Ռուսիոյ ըլ	90 40	Մանէթ	8 60

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պարբերաբար. Դեռ սպասման ժամանակ է. Շարթուման թերթերը քանի մը թերթեւ ընդհարումներ ծանուցին միայն. Սբ. Փեթրոսպուրկէ կը հեռագրուի թէ Խաղախներու խուֆ մը ճափոնցիներու փոքրիկ ջոկատի մը հետ բախած եւ հինգ ճափոնցի սպաննած եւ քանի մը մարդիկ ալ վիրաւորած է առանց ոեւէ կորուստ կրելու. Շանկհայէ կը հեռագրուի թէ Չոնկճուի ճակատամարտին մէջ, որ անցեալ չարթու նկարագրուեցաւ, 600 Ռուսերու դէմ կային 200 ճափոնցիներ, եւ թէ ճափոնցիները քանի մը գերի բռնեցին եւ Փինկ Եանկ զրկեցին. ճափոնցիներու յառաջապահները Ապրիլ 3, կիրակի օրը, մտած են Ուիճու, 45,000 մարդէ բաղկացեալ զօրաբանակը երեք ճամբով յառաջացաւ. ճամբաներն այնքան դէժ եւ ձիերն այնքան խեղճ էին որ զինուորներն յաճախ ստիպուեցան ուսերով հրել անիւներուն ետեւէն որպէս զի թնդանօթներն անցընէին. Հաղաւորութեան կրիներ, եղներ ու ձիեր անդուլ պաշար եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն Սէուլէ Փինկ Եանկ. Գրեթէ բոլոր Ռուսերը Եալուի միւս կողմն անցած են. Քորէայի մէջ կը մնան քանի մը հետազօտիչներ միայն, որոնք ճափոնցիներու ծանր վտանգ սպառնալու չափ զօրաւոր չեն. ճափոնցիներն սկսած են պատերազմական պիտոյք հանել Եալու գետին ձախ՝ այն է՝ Քորէական՝ ափունքը, որով հարկ չմնար ցամաքային փոխադրութեան. Նաեւ ճափոնէ ուղղակի զօրք կը զրկուի Եալու. Անցեալ չարթու Ամերիկացի միսիոնար մը տեղեկագրեց թէ 40 փոխադրանաւ տեսաւ, ումանք շատ խոշոր, որոնք հաւանօրէն պիտի երթային Եոկամիօ, Եալուի գետաբերանը. կը կարծուի թէ ատոնք ճափոնական երկրորդ զօրաբանակին մէկ մասը կը տանէին. Եթէ ճափոնցիները Եալու գետն անցնին, քիչ ատենէն կարեւոր ճակատամարտի մը լուրը պիտի առնենք. Ումանք կը կարծեն թէ անոնք պիտի չանցնին դետը, այլ՝ զիրքեր պիտի ամրացնեն Քորէայի մէջ եւ գետին ափանց վրայ ու պիտի սպասեն Ռուսերու յարձակման. Էս քիչ փառէ զրոյց մը կը հրատարակէ թէ Ռուսերու աննպաստ ընդհարում մը արդէն տեղի ունեցած է. Սակայն այդ չհաստատուիր եւ հաւանօրէն ուղիղ չէ. Զօր. Քուրոփաթքին Ապրիլ 6ին Նիու Չուանկ գնաց եւ աչքէ անցուց տեղւոյն զօրքերը, որոնց թիւը 4,000ի կը հասնի. Պահապան զօրքերուն օգնութիւն զրկուեցաւ, նոր թնդանօթներ գետեղուեցան եւ տեղ-

ւոյն նաւահանգստին մէջ ականներ զրուեցան. Ըստ ոմանց, ճափոնցիներու յատակագիծն է Եալուի վրայ պատերազմ սկսիլ եւ միեւնոյն ժամանակ Նիու Չուանկի վրայ յարձակիլ. Փորթ Արթհրի մէջ ամէն բան հանդարտ է, եւ Ռուսական նաւատորմը նաւահանգստին զօր կողմը չըջագայած է. Ծովակալ Թոկո կ'ըսէ թէ նաւահանգրտի մուտքին ամէնէն նեղ մասն այժմ 120 ոտք միայն լայնութիւն ունի. Փորթ Արթհրի վրայ ճափոնական յարձակումներու միջոցին ճափոնցիներու կորուստն եղած է ընդ ամենայն 114, մահերը 23. Ռուսերը կը սպասէին որ ճափոնցիներն այս չարթու ուրիշ յարձակում մը ընեն Փորթ Արթհրի վրայ, յետոյ ուրիշ մը Վլատիվոսթոքի վրայ. Վլատիվոսթոքի նաւահանգիստը սառոյցէ գրեթէ զերծ է հիմա. Լէլլէ Զէրուի կը հեռագրուի թէ Խարպինի առողջապահական կացութիւնը սկսած է անձկութիւն պատճառել. — Սբ. Փեթրոսպուրկէ կը ծանուցուի թէ Փորթ Արթհրի առջեւ տեղի ունեցած մեծ նաւամարտի մը մէջ մնացած է Ռուսական Փէթրոսովսկէ զրահաւորը եւ նաւազներուն մէկ մասն ազատուած է. — Վիէնայէ կը հեռագրուի թէ ճափոնցիները դարձեալ յարձակած են Փորթ Արթհրի վրայ, բայց չեն յաջողած. Մաքարով ծովակալը մեռած է Փէթրոսովսկէ զրահաւորին մէջ.

Արտաշէս Զեյնաբեյե. Անցեալ ուրբաթ Տանիմարքայի Թագաւորին ծննդեան 86րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Քոփէնհագի մէջ մեծ հանդիսութեամբ. Ծերունի Թագաւորը, որ քաջառողջ է բոլորովին, կէսօրէն ետեւ պալատան պատըշգամն ելաւ եւ քանի մը բառով շնորհակալութիւն յայտնեց ամբոխին, որ դուրսը խոնուած էր հաւատարմական ցոյց մը ընելու համար. Երեկոյին գահաժառանգ իշխանը հացկերոյթ մը տուաւ, որու ներկայ եղան 68 անձեր, ի մէջ այլոց՝ Անգղիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին եւ Գերմանիոյ գահաժառանգ իշխանը. Ֆուրնիէի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Պերլինեան սա հեռագրալուրը թէ Գերմանիոյ գահաժառանգ իշխանը նշանուած է Տանիմարքայի գահաժառանգ իշխանին դստեր Թիրա իշխանուհիին հետ. — Շարաթ Գերմանիոյ կայսրը Մալթա հասաւ. Նախորդ օրերն այցելած էր Փալէմօ եւ անոր շրջականները. Քորֆուի առջեւ Ն. Վեհափառութեան ընդ առաջ պիտի ելլեն Յունաստանի Թագաւորը, գահաժառանգ իշխանը եւ իշխանուհին. Վերջինը կայսեր քոյրն է. Աւստրիական նաւախուփը հրաման ընդունած է Քորֆու երթալ եւ ողջունել Ն. Վեհափառութիւնը. Վեհ.

Սուլթանն ալ Եանեայի կուսակալին հրամայած է երթալ եւ իր Կայս. բարեւները մատուցանել Գերման Կայսեր: Չորեքշաբթի Կայսրը Մալթայէ եկաւ Մեսինա, ուր խանդավառ ընդունելութիւն մը գտաւ: Սլաւոֆոֆի թղթակիցը, Կայսեր քաջառողջութեան իրեւ ապացոյց, կ'ըսէ թէ՝ «Ն. Վեհափառութիւնը իր խօսակիցները ոչ միայն չարաչար կը յոգնեցնէր՝ նաեւ լինելու վերնաշարկին վրայ շարունակ անոնց հետ քաղաքով, այլ եւ կէսօրերէ ետեւ իր ուղեկիցներուն ճառեր կը խօսէր այլազան նիւթերու վրայ, շատ անգամ մէկ ժամէ աւելի խօսելով ձայնի նոյն կորովով: Երբ ձիաւարար էր, արագ քայլով ելաւ ցից բլուրը եւ յոգնութեան նշան ցոյց չտուաւ:» — Հոռմ երթալու նպատակով Նախագահ Լուսպէի փարիզէ մեկնման համար որոշուած օրն է յառաջիկայ շաբաթ, Ապրիլ 23: Զրահապատ Մարշալ-Էէլ յաճախուին հրամայուած է Նափոլի գտնուիլ Ապրիլ 29ին: Նախագահն այդ յաճախուելը պիտի մտնէ յաջորդ օրը եւ Մարսիլիա ելլէ 30ին: Հաւանական է որ Բրիտանեան քանի մը մարտանաւեր Նափոլի գտնուին եւ նախագահական սոյն այցելութեան յարակից հանդէսներուն մասնակցին: — Սպանիոյ Թագաւորը, ընկերակցութեամբ վարչապետ Սինեոր Մալրայի, Պատերազմական նախարար Զօր. Փոլալիէիայի եւ ուրիշ պաշտօնատարներու, գնաց այցելել Քաթալոնիոյ նահանգը: Ապրիլ 6ին հասաւ նահանգին զխաւոր քաղաքը, Պարչէլոնա, որ Սպանիոյ մեծագոյն քաղաքն է մայրաքաղաքէն ետեւ: Դիտաւորութիւնն է տասնըհինգ օրի չափ մնալ այդ քաղաքը եւ անոր շրջակաները: — Սպանիոյ նախկին Իզապէլլա թագուհին Ապրիլ 9ին մեռաւ ի Փարիզ: Իր հօրը յաջորդած էր 1843ին: Այժմու թագաւորին հայրը, հանգուցեալ Ալֆոնսօ Ժ.Բ., անոր որդին էր:

Այլեւայլ. Շաբաթ Ապացիայի մէջ տեսակցեցան Աւստրիա-Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ Արտաքին գործերու նախարարները: Կոլուխովսքի կոմսը Ապացիա եկաւ իր կնոջ առողջական փափուկ վիճակին պատճառով եւ Սինեոր Թիթոնի ուղեց առիթէն օգտուիլ եւ կոմսին այցելութիւն մը տալ: Զինակից երկու պետութիւններուն Արտաքին գործերու նախարարները 1897էն ի վեր չէին տեսակցած: Սինեոր Թիթոնի Վենետիկ գնաց եւ անտի Ապացիա՝ Տոկալի զբօսանաւով: Երբ հոն ժամանեց, Կոլուխովսքի կոմսին այցելութիւն տուաւ եւ երկուքը խորհրդակցեցան գրեթէ երկու ժամ: Յետոյ Աւստրիական նախարարը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ եւ երկուոյն հացկերոյթ տեղի ունեցաւ: Յաջորդ օրը Սինեոր Թիթոնի Վենետիկ վերադարձաւ: — Պերլինէ կը հեռագրուի թէ Հա-

րաւային Ափրիկէի մէջ Գերման զօրքերը ճակատամարտ մը ունեցած են Հէրէրօներու հետ, եւ ունեցած են 32 մեռեալ եւ 16 վիրաւոր: Տեղացիներու կորուստն է 92 մեռեալ: — Ֆրանսական նաւատորմի խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովը 68 անգամէ կը բաղկանայ եւ նախագահն է Մովային նախարար Մ. Փէլլեթան: Յանձնաժողովը երկուշաբթի իր առաջին նիստն ըրաւ: — Միացեալ Նահանգներու 1903ի մարդահամարէն կը տեսնուի թէ բնակչութիւնն է 79,900,000: Գլխաւոր քաղաքներու բնակչութիւնն աճաւսով: Նիւ Եորք 3,716,000, Շիքագօ 1,874,000, Ֆիլադելֆիա 1,368,000, Սէնթ Լուիս 600,000: — Ապրիլ 8ին Լորտ Լէնստաուն եւ Ֆրանսական դեսպան Մ. Բանպոն Լոնտոնի մէջ ստորագրեցին Անգլիաֆրանսական համաձայնութիւնը կամ, աւելի լաւ է ըսել, երեք ուրոյն պայմանագրութիւններ: Առաջինը վերջնական է եւ կը վերաբերի Նիւֆընտլէնտի եւ Արեւմտեան Ափրիկէի: Երկրորդը յայտարարութիւն մ'է Մարոքի եւ Արեւելքի վերաբերեալ եւ երրորդն է Սիւմի, Մատակասքարի եւ Նոր Հերրիտեանց վերաբերեալ յայտարարութիւններ: Երկու պետութիւնները խնդրոյ նիւթ եղած տեղերուն համար կ'երաշխաւորեն առեւտրական ազատութիւն, նաեւ ազատ անցուղարձ Սուէզի ջրանցին եւ ձիաւարարի նեղուցին մէջ: Բերդ կամ մարութիւն պիտի չլինուի նեղուցին Ափրիկեան կողմը: Ֆրանսական թերթ մը կ'ըսէ թէ երեք զաւնագրութիւններուն այս կնքումը ամէնուրեք պիտի նկատուի վերջին 20 տարիներու միջազգային քաղաքական դէպքերուն իրեւ կարեւորագոյնը: — Ամերիկեան Քոնկրէսը գաղթականութեան հոսանքը չափաւորելու օրինագծով մը կ'ըլլալի: Անգղիական շոգինաւային ընկերութիւն մը պայմանագրութեամբ յանձն առած է շոգինաւ բանեցնել Հունգարիոյ Ֆիուլմէ քաղաքին եւ Նիւ Եորքի միջեւ, վասն զի երաշխաւորութիւն տրուած է թէ տասներկու տարի 30,000ական գաղթական պիտի գտնուի Ամերիկա ղացող: Նոր օրինագծով կ'ուզուի մերժել այսօրինակ պայմանագրութեամբ բերուած ամէն գաղթականներ: — Արկածեալ Փէլլեթան զրահաւորէն 4 սպայ եւ 100 նաւազ ազատուած են: Զորս սպաներն ալ վիրաւորուած էին: Մին է Զարին հօրեղբորորդի Կիրիլ մեծ դուքսը, որու վէրքը թեթեւ է, կ'ըսուի: Մեռեալներու թիւն է 600: Զրահաւորն ունէր 57 թնդանօթ եւ 11,354 տակառաւափ տարողութիւն: Շինուած էր 1894ին 1,200,000 ոսկի ծախքով: Մովակալ Ալէքսիէվ ստանձնած է Փորթ Արթըրի Ռուսական նաւաբաժնին առժամեայ հրամանատարութիւնը:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՒՆՅԱՆ
Յիմնանքըլար Եօգուշու Ամերիկացի խան